

waar het om gaat bij de verkiezingen

De val van het kabinet-Cals in de nacht van 13 op 14 oktober 1966 is de aanleiding tot de verkiezingen voor de Tweede Kamer geworden. De kern van het conflict tussen KVP en Regering leek te liggen in een ingewikkelde reken-som, maar de ware aanleiding kwam daags daarna naar voren in de perscommentaren en televisieinterviews. Bijzonder verhelderend was het duel tussen Schmelzer, de fractieleider van de KVP, en Mertens, de voorzitter van het Nederlands Katholiek Vakverbond. Mertens kwam tot - voor een katholiek op die post - bijzonder opmerkelijke uitspraken: De KVP had het voor de ondernemersbelangen opgenomen en terwille daarvan de kabinetscrisis geforceerd. De goedkeurende schouderklopjes die de katholieke fractieleider van de liberale pers kreeg, bevestigden de juistheid van deze mening, ook al schermde men voortdurend met het algemeen belang. Maar werd het ondernemersbelang niet overal en van oudsher gecamoufleerd als

het algemeen belang? Daaraan is nog niets veranderd. De KVP zou zich de uitspraak van een Amerikaanse president eigen kunnen maken, die luidde: "Wij zijn noch voor de rijke noch voor de arme man; wij zijn voor de fatsoenlijke man." Een commentator voegde daar later aan toe: "Amerika had twintig jaar nodig om te ontdekken dat hij niets gezegd had."

Het is wel gebleken dat het Nederlandse volk geen twintig jaar nodig heeft om tot een dergelijk commentaar te komen. Ook in de kringen van katholieken en protestanten doorzien meer mensen dan voorheen het bedrog met het algemeen belang en vragen zich af of hun belangen bij de confessionele partijen wel veilig zijn. Wij vinden dit een verheugend verschijnsel, want de alom gevraagde duidelijkheid in de politiek is pas mogelijk wanneer de confessionele partijen leeglopen en iedereen kiest voor een partij die enkel en alleen van politieke beginselen en belangen uitgaat. Maar waar moet men zijn voor een werkelijk progressieve politiek, waar zijn de belangen van de kleine man veilig?

Een linkse koers is nodig in plaats van de PvdA in de regering

Toen de klaarwakkere zaakwaarnemers van de middelgrote maar vooral grote bezitters tot de frontale aanval op de regering-Cals overgingen en de KVP de belangen van de werkende bevolking opzij zette voor die der ondernemers, heeft de PSP de regering gesteund. Bij alle halfslachtigheid uit de voorgaande maanden was de regering op dat moment de voorzichtige verdedigster van de kleine man. Desondanks is het goed - en zeker voor de PvdA-leiding - zich te verdiepen in de vraag of er in 1965 wel een basis was voor socialisten om aan de regering deel te nemen. Had de verkiezingsuitslag de positie van de PvdA niet zozeer verzwakt dat zij alleen voor het door Vondeling verrichte ondankbare werk in aanmerking kwam, waarmee de ministers uit de andere partijen zich niet wilden compromitteren?

Nu de PvdA wel heeft deelgenomen aan het kabinet-Cals komt het gevoerde beleid ook voor haar rekening. En als

we dat zo zeggen, denken we niet alleen aan de tweeslachtige wijze waarop de fundamentele vraagstukken werden aangepakt, maar ook aan schijnbaar minder belangrijke gebeurtenissen die echter zo'n grote draagwijdte bleken te bezitten, dat zij symptomatisch geacht moeten worden voor zaken van veel wezenlijker belang. We herinneren aan het doordrijven van Cals om het huwelijk van Beatrix met Claus von Amsberg in Amsterdam te doen voltrekken, aan de wijze waarop hij na zijn bezoek aan Valkenburg de pers de schuld gaf van zijn moeilijkheden, aan de wijze waarop de PvdA tijdens de gezagscrisis tussen bevolking en politie in Amsterdam haar partijgenoot Van Hall de hand boven het hoofd hield en tenslotte aan de vernederende vertoning rond de brief die Nederhorst naar aanleiding van de goedkeuringswet aan verontruste geestverwanten schreef over Von Amsberg, daarbij herinnerend aan het twijfelachtige gedrag van De Quay tijdens de oorlog, dat zoveel afbreuk deed aan de verzetsgeest onder het Nederlandse volk. Juiste opmerkingen die onder spijtbetuiging weer ingeslikt moesten worden. Maar bij dit alles geen duidelijke uitspraak over de monarchie, noch vanuit principieel democratisch, noch vanuit socialistisch standpunt. Ook geen scherp protest tegen het plan om de geldelijke toelage aan de koningin meer dan te verdubbelen. Zo zou men kunnen doorgaan. Het gesol met de studietoelagen ligt nog vers in het geheugen. En dan het gedoe rond de oorlogsmisdadiger Lages. Het parlement werd niet alleen voor voldongen feiten gesteld, maar is ook achteraf nog steeds niet volledig geïnformeerd. Deze voortdurende tweeslachtigheid en dit terugwijken voor duidelijke uitspraken hebben geleid tot de ene concessie na de andere aan de behoudende krachten, dat wil zeggen aan hen die wat ze hebben niet alleen willen behouden, maar die dit liefst ook nog willen zien toenemen.

De PvdA links ?

De gedragslijn van de PSP wordt bepaald door haar principes ten aanzien van de oplossing van maatschappelijke vraagstukken. In haar praktische politiek streeft zij uitsluitend datgene na, wat in socialistische zin wenselijk of

aanvaardbaar is. Dit is een duidelijk andere gedragslijn dan die van de PvdA. Of een stap principieel verantwoord is vanuit democratisch en socialistisch standpunt weegt voor de PvdA minder zwaar dan het verliezen of winnen van stemmen, want pas na de laatste wel zeer gevoelige stembusnederlaag begonnen de PvdA-leiding en -kamerfractie zich schrap te zetten. Sterker nog: het leek er zelfs op dat zij een stap naar links zouden willen doen juist op het moment dat de ondernemers een verdere stap naar rechts probeerden af te dwingen. Met nadruk zeggen we, dit 'leek' het geval te zijn, want niet principiële overwegingen maar verkiezingsoverwegingen zullen uiteindelijk bepalen of de leiding het roer naar rechts of naar links wendt. Schreef dr. N. Cramer niet in 'Socialisme en Democratie' (oktober 1966), het theoretisch orgaan van de PvdA: "Op het ogenblik wordt sterke aandrang geoefend om linksaf te slaan. Ik geloof niet in een dergelijke terugkeer naar het verleden... Eén blik op de politieke landkaart leert, dat er ter rechterzijde rijkere jachtvelden te vinden zijn..." En heeft Den Uyl niet al in het verleden verkondigd dat de Nederlandse arbeider er met de groeiende welvaart een middenstandsideaal op na ging houden? Hierbij diende de PvdA zich volgens hem aan te passen en samen met deze middenstandsarbeider naar rechts door te schuiven. Dezelfde verschuiving naar rechts zien we tot uiting komen in het zich zonder meer aansluiten bij de opvattingen van kapitalistische economen als Keynes en Gallbraith - opvattingen en gedachten, die juist als waardevolle bijdragen gebruikt zouden moeten worden in een specifiek op socialistische vormgeving gericht economisch denken. Hoezeer wij wensen dat de socialisten het weer gaan winnen van de verlichte liberalen in de PvdA, de feiten hebben inmiddels wel duidelijk gemaakt dat de leiding inderdaad uitgaat van het standpunt, dat er aan de rechterzijde meer te winnen valt dan aan de linkerzijde. Wij volgen het optreden van oud en nieuw links in de PvdA niet met angst en leedvermaak zoals het blad 'Links' schreef en evenmin is het waar dat volgens ons een linkse oppositie in deze partij niet aan het woord kan komen. Sinds kort krijgt men het woord inderdaad, maar ons bezwaar is dat er niet naar geluisterd wordt. In de afgelopen 72 jaar - de

tijd van de SDAP meegerekend - heeft zij nooit kans gezien haar stempel te drukken op de partijpolitiek in zijn geheel. Niettemin wensen wij de socialisten in de PvdA sterkte en succes. Want al zien wij de PSP momenteel als de enige principieel socialistische partij in ons land, wij verheugen ons toch over de versterking van de linkse krachten buiten onze rijen. Wij menen zelfs dat als de linkse krachten in de PvdA zich vrijer kunnen uiten en ruimer bewegen, dit het gevolg is van het bestaan van de PSP. Werd onze vreugde over de organisatorische groei en geestelijke rijping van de PSP tot dusverre getemperd doordat de linkse krachten als een geheel genomen de laatste tijd kwantitatief gezien aan de verliezende hand zijn, de bezinning op en de verdieping van het socialistische beginsel, niet alleen in traditioneel linkse kring maar ook ver daarbuiten, lijkt ons een lichtpunt en een kwalitatieve winst. Wil de PvdA echter werkelijk de staven naar links wenden en koers zetten naar een socialistische samenleving, dan zal de commandobrug nieuw bemand moeten worden.

De grote partijen en de gewone man

Het rommelt echter niet alleen in de PvdA. De politieke verhoudingen in ons land beantwoorden niet langer aan de maatschappelijke probleemstellingen. In de KVP klinkt de roep om een afzonderlijke katholieke arbeiderspartij. Ook de liberale en protestantse partijgelederen sluiten zich niet zo hecht als weleer. Enerzijds acht de gewone man zijn belangen niet meer veilig bij de traditionele partijen, anderzijds zijn we blijkbaar het punt genaderd waarop het de kiezer begint te vervelen als een onmondig kind te worden behandeld en voortdurend te moeten horen dat de problemen waar de regering voor staat veel te moeilijk zijn om door gewone mensen begrepen te kunnen worden. De kiezer voelt zich er niet bij betrokken, maar buitengesloten en gepasseerd. Men spreekt van een gezagscrisis omdat de kiezer genoeg krijgt van het bevoogden door politici en van de regentenmentaliteit der regeerders. De crisis die ons land doormaakte, was daarom een dubbele crisis: een regeringscrisis en een crisis van het par-

tijwezen en van het gezag, zeker bij de vijf grote politieke organisaties. Kwamen zij niet bij de vorige verkiezingen in Zuid-Holland met een gezamenlijk manifest uit en onderstreepten zij daarmee zelf niet hoe zij in wezen tot één blok versmolten zijn? Het meest opmerkelijke is daarbij dat ook de PvdA zich met de vier andere partijen (KVP, VVD, CHU en AR) vereenzelvigde. Het is achteraf als een fout erkend, maar dat een dergelijke fout gemaakt kan worden, is op zichzelf symptomatisch. En het fatale voor de positie van links is, dat de PvdA voor de ontevreden in de andere vier grote partijen niet als een duidelijk alternatief meer geldt, wat de ontwikkeling naar links schade berokkent voor zover de PSP hen niet opvangt. In de politieke crisis die Nederland momenteel doormaakt, vormt de houding van de jongeren een geheel eigen facet. We mogen niet de fout maken deze jongerengeneratie te verwarren met die van kort na de oorlog. Hun blik is vaak ruimer en niet in de laatste plaats is dit het gevolg van de toegenomen mogelijkheid om te reizen en van de wijze waarop de televisie de gehele wereld met al zijn armoede, ook ellende, onderdrukking en geweld in de huiskamer brengt. De huidige jongerengeneratie gelooft niet in dikke woorden en ligt niet in het stof voor het gezag, maar zij is vaak wel politiek meer geïnteresseerd dan vele ouderen. Politiek dan echter niet opgevat als een parlementair steekspel maar als het probleem van oorlog en vrede, van honger en overproduktie, van armoede en rijkdom op wereldschaal.

Katholieke, protestantse en buitenkerkelijke jongeren uiteten, niet alleen buiten de grote politieke partijen maar ook binnen de KVP, PvdA, AR en CHU, hun ontevredenheid. Overal heeft de oude leiding te maken met opposities en ontevreden jongeren. In dit licht gezien en ook gelet op de logheid van partijpolitieke machtsverhoudingen in ons land moet men aan de altijd nog kleine verschuivingen naar uitgesproken rechts en links (helaas tot nu toe meer naar rechts dan naar links) bij de laatste verkiezingen, grote betekenis toekennen.

Wie profiteren van de welvaart?

Om tot de werkelijke kern van de kabinets- en partijcrisis te komen, moeten we hierbij niet blijven stilstaan. Daarvoor stappen we naar de sociaal-economische ontwikkeling over. Aan alles wat zich rond de val van het team-Cals afspeelde, liggen de zich verscherpende klassentegenstellingen ten grondslag. De voorzitter van het Nederlands Katholiek Werkgeversverbond constateerde dat de contacten met de vakbeweging duidelijk slechter zijn geworden. De ondernemers kwamen echter met het groeien der sociale wrijvingen niet alleen op gespannen voet met de vakbeweging, maar werden ook steeds ontevredener over de regering-Cals en achtten deze tenslotte geen bruikbaar instrument meer ter behartiging van hun belangen. Zij onthielden Cals verder hun steun en lieten hem vallen, zij het zonder vreugde, want de grote heren zien niet graag een regering zonder PvdA. Want wie kan er beter voor hen de werkende bevolking in bedwang houden en het vuile werk opknappen (zoals het beheer van het ministerie van financiën!) dan de PvdA. Als het echter niet anders kan, dan zonder haar. De Moor heeft zijn plicht gedaan, de Moor kan gaan.

Maar wat is nu in wezen de oorzaak van het feit dat het de grote kapitaalbezitters niet naar den vleze gaat? Is het deel dat zij van de nationale koek in de wacht slepen de laatste twintig jaar kleiner geworden? Geen sprake van. Dit aandeel is praktisch constant gebleven en de koek zelf is aanzienlijk groter geworden dankzij de gestegen arbeidsproductiviteit. "Het gemiddelde inkomen in Nederland ligt, in vergelijking met de ons omringende Westeuropese landen, laag" schreef de NRC van 22 oktober 1966, hiermee nog eens bevestigend wat ons allang bekend was.

Twintig jaar lang hebben de kapitalisten dankzij de 'bona fide' en door de regering 'erkende' vakbeweging, die over de arbeidsvrede waakte, en een volgzame PvdA, geprofi-teerd van de permanent laag gebleven lonen. Uit de hoogte van de dividenden viel al die jaren wel af te lezen hoe gezond het klimaat hier voor de kapitaalbezitters is. Toch zat er zelfs voor de ondernemers een schaduwkant aan. Doordat het ook de kleine en middelgrote bedrijven dank-

zij de lage lonen voorspoediger ging dan hun buitenlandse collega's, zijn zij bijzonder gemakzuchtig geworden. Zij geloofden het wel en hadden geen haast met modernisering en opvoering van de arbeidsproduktiviteit. En nu zit Nederland voor een deel met een verouderde industrie. Dat zien we in de scheepsbouw. Eens onze trots, al constateerde Peter de Grote reeds dat de Engelsen wetenschappelijker te werk gingen en verder waren, is de scheepsbouw in het ambachtelijke stadium blijven steken. In Japan en Zweden worden de schepen in series gebouwd op basis van een aantal standaardtypen. Daar maakt men gebruik van de mogelijkheden die de automatie biedt. En Zweden, het land van de hoge lonen, kan blijkbaar concurreren met Japan, het land van de lage lonen. Met het voortschrijden van de automatie drukt het loon steeds minder op de kostprijs. Wat voor de scheepsbouw geldt, gaat evenzeer op voor de textielnijverheid. Ook hier is het noodzakelijke onderzoek naar nieuwe vezels en weefsels en het invoeren van nieuwe produktiemethoden achtergebleven. Een bijzonder treffend voorbeeld van dit achterblijven bij de technische mogelijkheden vormt ook de bouwwereld. En nu door de laksheid van de ondernemers de Nederlandse industrie in moeilijkheden raakt, wie moet er het gelag betalen? De arbeiders die al twintig jaar het offer brengen van een loon dat lager ligt dan in de omringende landen? De ondernemers vinden van wel en hebben ook openlijk gezegd dat het kabinet-Cals te veel concessies aan de werkers deed. Zelf zijn ze niet sentimenteel gebleken. De reorganisatie en centralisatie van bepaalde bedrijven en de sluiting van een aantal zwakkere heeft reeds tot ontslagen geleid met alle tragiek die hieruit voor de ouderen voortvloeit. Wij zijn van mening dat het er om gaat te verhinderen dat de ondernemers en kapitaalbezitters opnieuw hun problemen oplossen ten koste van de arbeiders. Maar hoe?

Lonen en prijzen

Wij pleiten voor reële loonsverhogingen. Veel van wat nu loonsverhoging heet, is niet veel anders dan aanpassing aan het stijgende prijspeil. Een reële loonsverhoging is

mogelijk door stijgende arbeidsproduktiviteit, of ten koste van winsten en dividenden. Zolang het kapitalisme bestaat, dienen we in ieder geval op te komen voor een billijker verdeling van de nationale koek, waarbij het aandeel van de werkende bevolking groeit en dat van de kapitaalbezitters afneemt. Met nadruk verwerpen wij een te simplistische voorstelling van zaken over het verband tussen lonen en prijzen, alsof een bepaald percentage loonsverhoging automatisch ook een bepaald percentage prijsverhoging zou moeten betekenen - alsof dus ook de inflatie het gevolg zou zijn van de loonsverhogingen. Dit is alleen al daarom simplistisch omdat de lonen slechts een deel vormen van de totale kosten, een deel dat in de moderne industrie duidelijk de tendens vertoont om af te nemen. Bij een modern staalbedrijf zelfs tot 1/10 deel van de totale kosten! Loonstrijd is daarom in de eerste plaats strijd om een billijke verdeling van de nationale koek. De hoogte van de lonen en salarissen is afhankelijk van alle historische factoren samen, maar het zwaartepunt ligt op de druk die de in de vakbeweging georganiseerde werkers kunnen uitoefenen op het evenzeer georganiseerde ondernemersdom. Het is ook van groot politiek belang dat de aandrang op het loonfront toeneemt en de 'bona fide' vakbonden hun leden steeds moeilijker in bedwang kunnen houden. Hoe verheugend de toenemende politieke belangstelling van intellectuelen en studenten en vooral van de journalisten ook is, zonder de groeiende verzetsgeest onder de werkers in de bedrijven is iedere progressieve, laat staan socialistische, politiek tot mislukking gedoemd. Wel is het de vraag of het vaststellen van het inkomen der werkers geheel overgelaten moet worden aan vakbonden en ondernemersorganisaties, of in uiterste instantie via een conflict. Met andere woorden, zijn wij voor vrije of geleide loonvorming.

Nu is het wel duidelijk, dat in een socialistisch bestel een socialistisch inkomens- en loonbeleid gevoerd zou moeten worden. Evenzeer is het duidelijk, dat in het huidige kapitalistische bestel er geen totaal beleid bestaat, waarin naast lonen ook prijzen, winsten en dividenden met bindende voorschriften en regelingen in de hand worden gehouden.

Vooralsnog is geen regeringspolitiek te verwachten die de belangen van de werkers aldus gelijk stelt met - laat staan voorrang geeft boven - kapitaalsbelangen. Onder die omstandigheden geven wij de voorkeur aan een vrije loonpolitiek - een vrije loonvorming - waarbij dan de in de CAO's genoemde voorwaarden en lonen het karakter dienen te hebben van minimum voorwaarden.

Overigens achten wij het principieel een onjuiste zaak dat de hoogte van het loon geheel door vraag en aanbod wordt bepaald en wel omdat de tegenstelling tussen geschoolde en ongeschoolde arbeiders daardoor, tot schade van de eensgezindheid van de werkende bevolking in zijn geheel, alleen maar zal toenemen. En ook wanneer de werkloosheid (thans spreekt men van 'ontspanning op de arbeidsmarkt') zou doorzetten - hoe lang reeds snakken de ondernemers hier niet naar - zou een vrije loonpolitiek niet in het belang van de kleine man zijn. Om de grootste nadelen van de vrije loonvorming op te vangen, pleiten wij voor een wettelijk vastgesteld minimumloon en voor een drastische beperking van de mogelijkheden om arbeiders te ontslaan.

Het gaat echter niet om betere arbeidsvoorwaarden alleen, maar om meer invloed op de totale gang van zaken in ons land. Welke mogelijkheden biedt hiertoe de parlementaire democratie en waar liggen haar grenzen?

Wat schort er aan de democratie?

Democratie is niet slechts een politiek instituut maar ook een mentaliteit en een levenshouding van zich mondig voelen en verantwoordelijk weten. Democratie is niet alleen een kwestie van om de zoveel tijd een stembiljet invullen. Democratie wil zeggen meebeslissen op alle niveaus: landelijk, provinciaal, gemeentelijk, per wijk, per bedrijf enz. Hoe efficiënt en rationeel bestuurlijke centralisatie ook mag zijn, dit dient niet ten koste van het meespreken en meebeslissen op lagere niveaus te gaan. Wij achten het van groot belang dat de gemeenten het recht behouden en ten dele krijgen om alles wat maar enigszins mogelijk is ter plaatse te regelen en te beslissen. Democratie begint aan de basis en waar de mens gewend is de problemen van

zijn wijk of gemeente samen met zijn medebewoners op te lossen, rijpt hij ook voor democratisch handelen op een niveau waar de problemen zich minder gemakkelijk laten overzien en abstracter worden.

In Nederland, waar zeer grote en heel kleine gemeenten naast elkaar voorkomen, onderkennen we enerzijds de behoefte aan een doelmatiger en rationeler bestuur, anderzijds is het ons duidelijk dat in de grote gemeenten veel van de democratie aan de basis verloren ging en - bij handhaving van de huidige wijze van samenvoegen - nog verloren zal gaan. Een oplossing van dit vraagstuk kan gezocht worden enerzijds in het geven van meer bevoegdheden aan de wijkraden in de grote gemeenten, anderzijds in het vormen van districtsraden boven de huidige kleine gemeenten. Een aantal van de nu aan de gemeenten toekomende taken en bevoegdheden kan dan - eventueel uitgebreid met enige bevoegdheden die nu aan de provincies toevallen - aan deze bestuurslichamen toekomen. Zij moeten rechtstreeks gekozen kunnen worden en - binnen door hogere bestuurslichamen te bepalen grenzen - een redelijke mate van autonomie bezitten, die wordt gewaarborgd door het vaststellen van een eigen begroting. Wij menen dat de uit de algemene middelen te verstrekken bijdragen aan provincies, districten en gemeenten in onderling overleg met het Rijk moeten worden vastgesteld op basis van een voorlopige begroting.

De voorgenoemde verbeterde bestuurlijke indeling verdient verre de voorkeur boven de z.g. gemeenschappelijke regelingen, waarvan de uitvoering zich in de praktijk aan de publieke controle pleegt te onttrekken.

De uitvoerende bevoegdheden, waaronder de politie, zijn in handen van burgemeester en wethouders en behoren in het algemeen onder openbare controle te staan; het komt de democratie ten goede indien de burgemeester rechtstreeks gekozen wordt - een denkbeeld dat de PSP reeds jarenlang voorstaat.

Ook aan het landsbestuur kan binnen het kader van de bestaande parlementaire democratie wel een en ander verbeterd worden. Dat wij de monarchie in strijd achten met de menselijke waardigheid en met de democratie, spreekt voor leden van de PSP vanzelf. Ook de afschaffing van de

Eerste Kamer, die mede door zijn ingewikkelde wijze van totstandkoming meer van historische dan van actuele betekenis is, lijkt ons geen kwestie van langdurige discussie. Belangrijker is echter dat de wijze waarop ons land bestuurd wordt, zich teveel in het verborgene afspeelt, en dat gewichtige kwesties buiten het parlement om beslist worden, met name als het om de buitenlandse politiek gaat. Meer openbaarheid zou tevens de belangstelling voor de parlementaire democratie kunnen doen toenemen. Uitbreiding van het aantal teach-ins, waar niet alleen de volksvertegenwoordigers maar ook de regeerders hun zienswijze uiteenzetten en verdedigen, lijkt ons een goede zaak, evenals het in het openbaar horen van personen door commissies van openbare lichamen.

Hoewel op een bepaalde manier de band tussen kiezers en afgevaardigden binnen het kader van een districtenstelsel groter zou kunnen zijn dan het geval is bij het huidige systeem van evenredige vertegenwoordiging, zijn wij ervan overtuigd dat de bezwaren die de socialistische beweging naar voren bracht tijdens de eerste wereldoorlog toen de wijziging van het kiesstelsel aan de orde was, zwaarder wegen dan de voordelen; wij zien de afschaffing van het districtenstelsel in 1918 nog altijd als een overwinning van de democratie. Wel van belang lijkt ons een verder doorvoeren van de democratie in het sociale vlak. Het gaat immers geenszins alleen om het recht mee te spreken, maar ook om gelijke kansen en rechten, niet in formele maar in materiële zin, bij het opbouwen van een bestaan. Dat dit momenteel allerminst het geval is, kunnen degenen die willen gaan studeren zonder tot de uitblinkers te behoren of degenen die een huis zoeken buiten de vrije sector, uit eigen ervaring bevestigen.

Maar ook als we ons beperken tot het recht van meespreken en meebeslissen, blijkt het democratiseringsproces te stuiten op een hecht ommuurd terrein waar het geen toegang heeft, namelijk het bedrijfsleven. De werkelijke macht in ons land wordt eerder door het bedrijfsleven (en om precies te zijn door de Grote Vier: BPM, Unilever, Philips en AKU) dan door het parlement uitgeoefend.

Socialisme als voorwaarde voor democratie

Een enkele keer wordt er iets bekend van de kunstgrepen die de grote geldmagnaten uit bankwereld en bedrijfsleven verrichten om regeringen die hun niet welgevallig zijn de voet dwars te zetten, het meeste echter speelt zich achter de schermen af. Kapitaalvlucht is een van de machtigste middelen om een regering op de knieën te krijgen of althans in de grootste moeilijkheden te brengen. Zo nodig worden enorme kapitalen uit vitale ondernemingen in een bepaald land teruggetrokken en overgemaakt naar bijvoorbeeld zuster- of dochterondernemingen in het buitenland. Een regering die een werkelijk vooruitstrevend beleid wil voeren, kan dit alleen doen wanneer de grote geldmagnaten aan banden zijn gelegd. Om de belangen van het volk veilig te stellen, is controle op de in- en uitvoer van kapitaal noodzakelijk. Nationalisatie van het bankwezen is in dit verband van het grootste belang. En niet alleen om een democratische gang van zaken te waarborgen, maar als een stap op de weg naar het socialisme. Wij zien in de uitbreiding van de genationaliseerde sector van het economische leven een werkzaam middel om de macht van de grote bezitters te breken. Bovendien is het vraagstuk van een meer gelijkmatige verdeling van het nationale inkomen niet op te lossen zonder beheersing van de inkomensbronnen. In bepaalde socialistische groeperingen is deze gedachte helaas geen gemeengoed meer en onze afhankelijkheid van de Amerikaanse economie met zijn afkeer van staatsbedrijven en zijn geringe bereidheid er zaken mee te doen, doet velen schichtig worden als het woord 'nationalisatie' valt. Door de regeringspolitiek van de afgelopen jaren is de invloed van de overheid op het bedrijfsleven echter niet toe- maar afgenomen. Het schandaal met de uitverkoop van de Breedband-aandelen die in handen van de regering waren, staat ons nog duidelijk voor de geest. En hoe staat het met het winstgevendende chemische bedrijf dat aan de verlies opleverende Staatsmijnen verbonden is? Gaat dit in particuliere handen over? Moeten alleen met verlies werkende bedrijven overheidsinstellingen blijven of worden? Wij zijn voor het nationaliseren van niet alleen de verliezen, maar vooral van de winsten. Waarom heeft

de regering zich wèl verplicht de tekorten van het nieuwe DAF-bedrijf in Zuid-Limburg de komende jaren bij te passen en wordt er met geen woord gerept van haar recht op de eventuele winst in die jaren? De kapitalisten rechtvaardigen hun moreel recht op winst altijd met het risico dat zij dragen. Maar nu wordt het langzamerhand zo dat de winsten voor de kapitaalbezitters zijn en de verliezen voor het Nederlandse volk. Wij eisen een krachtige nationalisatiepolitiek. De exploitatie van de bodemschatten is een zaak van de overheid. Maar wat speelt zich niet allemaal af rond de gasbel en de olie. Waarom moesten de oliemaatschappijen de gelegenheid krijgen zich met de gaswinning te bemoeien? En wat heeft de mijnwet Continentaal Plat van Den Uyl, die ons nog lang niet ver genoeg gaat, niet een weerstand gewekt bij de oliemaatschappijen. Tegenover deze brutale chantage dient de regering het been stijf te houden. Ook op de schaamteloze grondspeculaties van de laatste tijd kan alleen geantwoord worden met de nationalisatie van àlle grond. Wanneer we het echter zouden laten bij het propageren van nationalisatie brengen we het socialisme zelf nog niet naderbij. Bepaalde vormen van nationalisatie passen wel degelijk ook in een modern liberaal beleid. In het licht van een socialistisch perspectief is de uitbreiding van de genationaliseerde sector van het bedrijfsleven en bankwezen wel een van de middelen om de macht te breken van het meest ondemocratische element in onze samenleving, maar dit sorteert pas effect wanneer we tegelijk ook andere wegen gaan.

Een van die andere wegen is een centraal investeringsbeleid. Wij stelden reeds dat vele ondernemers en kapitaalbezitters tekortgeschoten zijn in hun plicht het bedrijfsleven te moderniseren en aan te passen aan de eisen van de tijd. Ook het openen, uitbreiden, voortzetten of sluiten van bedrijven mag niet langer afhangen van het willekeurige besluit van een groep kapitalisten, die alleen afgaan op het al of niet rendabel zijn van een bedrijf. Door een centraal investeringsbeleid en kwalitatieve controle op de kapitaalsaanwending in de particuliere sector van het bedrijfsleven, hebben regering en parlement in de hand a) dat de kwaliteit van het produkt en de vervaardigingswijze beantwoorden aan de mogelijkheden die wetenschap en

techniek bieden, b) dat niet misschien volkomen overbodige artikelen geproduceerd worden die de hoogste winst beloven, maar die waaraan het meest behoefte is, c) dat bij het openen maar vooral bij het sluiten van bedrijven niet alleen de rentabiliteit beslist, maar menselijke overwegingen en het algemeen belang allereerst gewicht in de schaal leggen.

Een belangrijk punt hierbij is de zogenaamde kapitaal-schaarste. Wij noemden reeds het afvloeien van het kapitaal naar het buitenland. Bij de uitgifte van leningen tegen een hoge rente blijkt hoe gemakkelijk deze voltekend worden. Een juiste maatregel achten wij gedwongen leningen tegen lagere rente. Dit is een maatregel die heel wat meer effect zal sorteren en billijker werkt dan de invoering van een spaarloon om overbesteding tegen te gaan. Trouwens hoe staat het met die overbesteding? Zelfs 'De Vakbeweging' van 7 juni 1966 schreef met betrekking tot de ongunstige betalingsbalans: "Bezien wij echter de diverse bestedingscategorieën, dan blijkt heel duidelijk dat de omvang van de particuliere consumptie niet de oorzaak is van de overbesteding in 1966. De toeneming van de reële particuliere consumptie blijft met $4\frac{1}{2}\%$ beneden de stijging van de produktietoename met 6% . De bruto-investeringen in de bedrijven en vooral die van de overheid, alsmede een zeer stevige voorraadvorming bij de bedrijven, vormen de bestedingscategorieën die tot die hoge invoer aanleiding geven." Waarom geen onderzoek naar de aard van de bestedingen van overheid en bedrijfsleven? Zouden er vanuit het gezichtspunt der nationale economie geen overbodige bestedingen bij zijn? In ieder geval rekenen wij de miljarden voor bewapening tot deze categorie van overbodige bestedingen. In een ander verband komen wij hier nog op terug.

Democratisering van het bedrijfsleven

Kan de Nederlandse werkende bevolking door middel van een door regering en parlement gevoerd centraal investeringsbeleid en een ver doorgedreven nationalisatiepolitiek op indirecte wijze meer vat krijgen op de vergaande heerschappij der kapitaalbezitters, ook op directe wijze is dit

mogelijk.

De instellingen waar mensen werken, studeren of op andere wijze actief zijn, dienen zelf gedemocratiseerd te worden. We beperken ons hier tot het bedrijfsleven. Over de invloed van de arbeiders op de totstandkoming van de arbeidsvoorwaarden spraken wij reeds.

In de strijd voor de totstandkoming van zo gunstig mogelijke arbeidsvoorwaarden zijn drie factoren van eminent belang. Ten eerste het onverkorte stakingsrecht. Alleen wanneer het iedereen die een dienstbetrekking vervult, mogelijk en toegestaan is te staken, staat hij sterk wanneer het op onderhandelingen over de arbeidsvoorwaarden aankomt. Destaking is uiteindelijk het enige echte persiemiddel waar de werkende bevolking over beschikt, al zal zij zich hiervan niet anders dan in uiterste noodzaak bedienen, want de offers die ermee gepaard gaan zijn groot. Ten tweede dienen loon- en salaristrekkingen te beschikken over een goed functionerende vakbeweging. Wij pleiten voor het recht om, zonder dat dit enig nadeel met zich brengt, lid te zijn van een vakbond naar eigen keuze, erkend of niet erkend door de overheid, 'bona fide' of strijdbaar. Wij verwerpen niet alleen een bevoorrechtiging in welke vorm ook van de 'erkende' vakbeweging, wij verwerpen het onderscheid tussen erkend en niet-erkend als zodanig. Wij betreuren het dat slechts een deel van de werkers lid van een vakorganisatie is, maar voegen hier direct aan toe dat dit ten dele ligt aan de politiek van de drie grote erkende vakcentrales die zich meer hebben toegelegd op het in bedwang houden van de arbeiders dan van de ondernemers, met als resultaat dat de lonen in Nederland lager liggen dan in alle omringende landen. Ten derde moet de arbeidende bevolking, ook buiten de vakbeweging om, meer rechtstreekse invloed kunnen oefenen op de gang van zaken in het bedrijfsleven. Effectieve ondernemingsraden in hun geheel - inclusief de voorzitter - rechtstreeks door alle werknemers gekozen, zijn van het grootste belang bij het terugdringen van de autocratische macht der ondernemers en in combinatie met een groeiende publieke sector van het bedrijfsleven en een centraal investeringsbeleid zijn zij tegelijkertijd een stap naar socialisme. De overheidsbedrijven kunnen voorgaan bij het

experimenteren met allerlei vormen van economische democratie. Op gemeentelijk niveau liggen er in plaatsen met een linkse meerderheid allerlei directe mogelijkheden. In de ondernemingsraden moet meer beslist worden dan de inrichting van de koffiekamer, hoe belangrijk ook dat is. De gehele bedrijfspolitiek, het opvoeren of verminderen van de produktie, eventuele sluiting of overbrenging van ondernemingen dienen hier aan de orde te komen.

Ordening

Uitvoerig stonden wij stil bij de belangen enerzijds van het bedrijfsleven, anderzijds van de arbeidende bevolking. In hoofdzaak ging het daarbij om de arbeidsvoorwaarden en het levenspeil. Men zou dit het gebied van de individuele eisen kunnen noemen; daarnaast vragen ook de collectieve eisen steeds meer onze aandacht. Buiten zijn werk wil de mens wonen en leven. Hiervoor zijn nodig ruimte, frisse lucht, bescherming tegen geluidshinder, goed openbaar vervoer, verkeerswegen en parkeermogelijkheden, sportvelden, vrije natuur en cultuur. En het typerende van onze zogenaamde welvaartsstaat is nu dat deze individuele eisen meer dan de collectieve in het gedrang raken. Dit komt omdat men zich van de collectieve eisen meer bewust is en bovendien beschikt over de organisaties die wat deze eisen betreft de nodige pressie kunnen oefenen. Dat de individuele eisen zoveel meer in de knel komen, wijst erop dat zij enerzijds evenzeer tegen het kapitalistische belang indruisen, maar anderzijds nog niet voldoende bewust gemaakt zijn. Toch komen hierdoor de lichamelijke en geestelijke gezondheid van ons volk in gevaar, speciaal in de grote stad. Alleen een ruimtelijke ordening op lange termijn die niet primair uitgaat van de kapitalistische economisch-structurele ontwikkeling, maar die welvaart en welzijn van allen vooropstelt, kan onze individuele belangen veilig stellen. Men moet niet in de eerste plaats stellen: er moet in het jaar zoveel, gezien de bevolkingstoename, die en die industriële uitbreiding tot standkomen en pas in de tweede en derde plaats kijken hoeveel ruimte er nog over is om te leven en te wonen. Het indus-

trialisatie- en bevolkingsbeleid dienen zich aan te passen aan de beschikbare ruimte en leefmogelijkheid. Wij horen veel gejammer over de bevolkingstoename in andere werelddelen, maar wat doet onze regering? Wij eisen een verantwoorde bevolkingspolitiek, die voor wat Nederland betreft, gericht zal moeten zijn op het tegengaan van een verdere groei van onze bevolking door een goede voorlichting en een opheffen van de beperkingen die nog bestaan ten aanzien van de propaganda voor en het verkrijgbaar stellen van geboortenbeperkende middelen. Op internationaal niveau zullen wij elk land dat hierom vraagt, alle hulp op het gebied van geboortenregeling moeten verstrekken. Om alle sociale voorzieningen, verbetering van het onderwijs, enz., te kunnen realiseren en alle steun aan kunst en wetenschap te verlenen die wij nodig achten, zijn financiële middelen nodig. De PSP stemde derhalve als enige partij in de Tweede Kamer tegen de door minister Witteveen voorgestelde verlaging van de loon- en inkomstenbelasting; zelfs de PvdA en CPN stemden voor. Het voorstel was pure demagogie.

Gezien de dwingende noodzaak om zowel bestaande overheidstaken beter te vervullen als die om de zich aandienende nieuwe taken ter hand te gaan nemen, is een lagere totale belastingdruk vooralsnog nauwelijks op verantwoorde wijze denkbaar. Ook wanneer de drie miljard van defensie beschikbaar komen voor nuttig gebruik, zullen deze middelen eerst voor de genoemde bestedingen - alsook voor de financiering van de ontwikkelingshulp - gebruikt moeten worden. En als dan toch nog ruimte zou ontstaan voor een lagere totale belastingdruk, dan wil de PSP voor de hogere inkomensgroepen geen verlaging van de typisch progressieve loon- en inkomstenbelasting. Maar wat gebeurde na de aanneming van de door Witteveen tot en met de CPN aanvaarde wijzigingen? Als logische consequentie werden voorstellen tot verhoging van de omzetbelasting goedgekeurd. Alleen over het tijdstip van ingaan verschilden de vijf grote partijen van mening. Principieel zijn zij het eens met dit voorstel. Het resultaat is dus een verschuiving van de directe naar de indirecte belasting, ten nadele van de kleine man!

Niet dat de overheidsbesteding van de belastinggelden zelf

onze instemming heeft. Meer dan twintig jaar wordt een politiek gevoerd die de meest dringende culturele en sociale voorzieningen opoffert aan een miljarden verslindende waanzinnige bewapeningspolitiek, terwijl Regering en Kamer op het gebied van onderwijs, sport, kunst en wetenschap, om de meest luttele bedragen harrewarren en het begrip welvaartsstaat in deze sectoren van het maatschappelijke leven een aanfluiting wordt. Hier stuiten we op de werkelijke bron van overbesteding en daarmee meteen ook op het punt waar de nationale en internationale politiek met elkaar verbonden zijn, in elkaar overgaan en elkaar beïnvloeden.

Vrede als voorwaarde voor iedere vooruitgang

De PSP is pacifistisch. Dat betekent, dat wij voor het bereiken van onze politieke doelstellingen het gebruik van geweld onvoorwaardelijk afwijzen. Wij menen dat 'oorlog' geen middel kan zijn voor het oplossen van geschillen en tevens zedelijk te veroordelen is.

Wij zijn voorstanders van internationale, maar ook van nationale ontwapening; mede omdat wij menen dat de laatste een middel kan zijn om tot de eerste te komen. Wij keren ons tegen de bewapening en in het bijzonder tegen de bewapeningswedloop en de blokvorming, terwijl wij verder voor de minimalisering van het geweld in de wereld strijden. Mede omdat geweld het normbesef ondermijnt, staan wij in de strijd tegen onrecht het gebruik van geweldloze middelen voor, ter vervanging van het geweld dat vele onderdrukten nu nog als de enige mogelijkheid zien in hun strijd tegen tirannie.

Pacifisme is op wereldschaal gezien niet alleen een voorwaarde voor het socialisme, tegelijk zal het socialisme ook het pacifisme pas in zijn volle omvang mogelijk maken. Evenals een verdergaande democratisering stuit ook de ontwapening in het kapitalistische stelsel op weerstanden. Democratie, socialisme en pacifisme zullen op internationale schaal tezamen verwezenlijkt worden of zij zullen niet verwezenlijkt worden.

Een radicale doorvoering van de democratie vereist niet

alleen een doorbreking van de macht van het monopoliekapitaal, omdat dan een socialistische maatschappijstructuur pas mogelijk is, maar ook van de macht van het autoritaire militaire apparaat, dat een evengrote hinderpaal vormt. Niet alleen om de invloed die ervan uitgaat op het economisch leven en de miljarden die versmeten worden aan de nieuwste net weer verouderde wapenen, maar ook om de mentaliteit die het uitstraalt. Het militaire apparaat versterkt wantrouwen, angst en haat en vergroot daardoor juist bestaande spanningen en dreigingen in plaats van deze te verminderen, ja, scheidt zelfs spanning en dreiging, daar waar deze in feite niet bestaan. Steeds talrijker worden de militaire deskundigen, politici en geschiedschrijvers die tot de conclusie komen dat de Russische dreiging, waartegen de NAVO ons moet beschermen, nooit bestaan heeft. Zelfs de liberale pers in ons land geeft deze beschouwingen nu en dan met instemming weer. Maar zelfs als men niet van die mening is en vindt dat deze dreiging in het verleden wel bestaan heeft, dan nog zal men met ons instemmen dat dit in ieder geval momenteel niet meer zo is. Wij zeggen niet alleen: "Kielmansegg deugt niet" of "Geen NAVO-vestiging in ons land" of "Nederland uit de NAVO als Portugal erin blijft", maar "Nederland zonder meer uit de NAVO!" Nederland dient een bemiddelende rol tussen de internationale machten te spelen. Helaas behoren de grote partijen in ons land tot de ijverigste voorvechters van de NAVO. Nederland heeft zelfs veel zwaardere militaire verplichtingen op zich genomen dan andere leden van de NAVO in Europa. Zie België. Gelijk op doen lijkt ons erg genoeg.

Het gevaar voor een Derde en Laatste Wereldoorlog neemt op andere wijze toe: In Europa door het toenemende Westduitse militarisme en revanchisme en in Azië door een uitbreiding van de oorlog in Vietnam. Het grootste gevaar ligt momenteel in Vietnam. Waar gaat het in deze oorlog om? Verdedigt Amerika daar de vrijheid tegen het opdringende communisme? Wij zijn van mening dat het Vietnamese volk voor een economisch beter en politiek onafhankelijk bestaan strijdt. Op de niet lang geleden gehouden conferentie in Manilla verklaarde de onder de bescherming van Amerika opererende generaal Ky zelfs, dat hetgeen

zich momenteel in Vietnam afspeelt, een sociaal conflict is. Dat waren wij reeds lang van mening. Hier draait het volgens ons om; overal in Azië, Afrika en Zuid-Amerika: de strijd tegen de honger, die uitzichtsloos is als de maatschappelijke structuur niet een radicale verandering ondergaat. Blokkeerde de bewapeningswedloop op zichzelf al de maatschappelijke vooruitgang, nog veel meer is dit het geval met de schatten verslindende Amerikaanse oorlog in Vietnam. De Verenigde Staten geven aan de strijd in dit land viermaal zoveel uit als alle uitgaven voor zogenaamde ontwikkelingshulp van alle welvaartslanden aan alle armoelanden bij elkaar bedragen.

En dit is voor ons het fundamentele dilemma: men kan niet miljarden voor bewapening uitgeven en tegelijk de armoede in de wereld te lijf gaan. Men moet kiezen of delen. De werkelijke vijand is niet het communisme of wat daaronder verstaan wordt, maar de armoede en het gebrek.

De PSP kiest daarom voor ontwikkelingshulp. In de strijd die tussen de rijke en arme landen wordt uitgevochten, vaak met economische en politieke en soms met militaire middelen, staan wij onvoorwaardelijk aan de kant van de arme landen. Door een complex van factoren groeit de kloof tussen de arme en rijke landen nog. Een van de factoren is, dat de arme landen de grondstoffenleveranciers zijn van de rijke landen. Door de voortgezette daling van de wereldgrondstoffenprijzen gaat het effect van de ontwikkelingshulp meer dan verloren en halen de kapitaalbezitters uit de rijke landen meer terug dan de regeringen van die landen er aan ontwikkelingshulp instoppen. Op de conferentie in Genève, waar 75 arme landen dit probleem bespraken, werden oplossingen voor dit vraagstuk aan de hand gedaan. Hierbij aanknopend meent de PSP dat de rijke landen bereid moeten zijn een fonds te financieren waaruit de ontwikkelingslanden volledige vergoeding krijgen voor de nadelen die voor hen voortvloeien uit een verslechtering van de ruilvoet. Bovendien is de PSP van mening dat alleen een grotere en meer systematische ontwikkelingshulp de kloof tussen de arme en rijke landen kan verkleinen. Dit eist een schenking van minimaal 2% van het nationale inkomen van de rijke landen. Dat wil zeggen, dat voor ons land een bedrag van ruim een miljard nood-

zakelijk is. De 450 miljoen die Nederland nu uittrekt, liggen onaanvaardbaar ver hieronder. Naarmate de stijging van het nationale inkomen groter is, behoort de ontwikkelingshulp middels een percentage daarvan toe te nemen. Een voor de hand liggend middel om aan deze gelden te komen, is de defensiepost voor dit doel bestemmen. En wat kan de minister van defensie meer willen: vandaag de armoede in de wereld bestrijden, betekent de oorlog van morgen voorkomen. Hieruit blijkt hoe het verband tussen pacifisme en socialisme op internationale schaal er is. De PSP aanvaardt het socialisme niet alleen als een 'mooi' beginsel, maar wil praktisch socialistisch zijn in die zin, dat zij er nationaal (radicale democratisering) zowel als internationaal (ontwapening) de wegen voor wijst. Het aanvaarden van de bewapening sluit socialistisch streven volstrekt uit.

Onze radicale internationale vredespolitiek, gericht tegen de NAVO en het Pact van Warschau - die de spanningen in de wereld in stand houden - en met name gericht tegen het Amerikaanse imperialisme in Zuidoost-Azië en Zuid-Amerika, scheidt ons als socialistische partij van de PvdA. Zeker, wij verheugen ons erover, dat in deze partij en ook andere partijen met name de jongeren niet immuun zijn gebleken voor de politieke inzichten die de PSP nu al tien jaar verkondigt. Wij stellen het beginsel boven een bepaalde partij. Maar zolang men in de binnenlandse politiek niet onomwonden voor het socialisme kiest en in de buitenlandse politiek niet voor ontwapening en uittreden uit de NAVO, heeft de PSP niet alleen alle redenen van bestaan, maar is zij nog steeds de enige werkelijk socialistische en tegelijk democratische partij.

DE EISEN VAN DE PSP, SAMENGEVAT IN HOOFDSTUKKEN

I. binnenlandse politiek

DE ARBEID

Een van de voornaamste doelstellingen van de PSP ligt in de regeling van de plaats, die de arbeid in het maatschappelijke bestel inneemt. Juiste arbeidsverhoudingen worden alleen bereikt in een socialistische maatschappij, die als kenmerk heeft dat de produktiemiddelen (te beginnen bij de grond, het bank- en verzekeringswezen, de zware industrie en de typische monopolistische grootbedrijven) in handen van de gemeenschap zijn. De PSP stelt zich derhalve achter de deelname in en de overname van alle particuliere ondernemingen door de gemeenschap. In plaats van de regeling van de arbeid en produktie aan de particuliere ondernemers te laten, wil de PSP het beheer van de ondernemingen in handen brengen van allen, die betrokken zijn bij het arbeidsproces. Daarmee worden èn de rechtvaardigheid èn de doelmatigheid gediend. Binnen de mogelijkheden die een geleide inkomenspolitiek zou openlaten, moeten de ondernemingsraden worden ingeschakeld bij het vaststellen van de lonen in het bedrijf.

Afgewezen worden de werkclassificatie en de beloningen op basis van persoonlijke beoordeling of prestatie, omdat deze ingaan tegen een ontwikkeling in de richting van inkomen naar behoefte. Voor de werkclassificatie geldt dan bovendien dat dit systeem objectieve maatstaven voor het inkomen suggereert; in wezen is echter de schaarste van de arbeid de bepalende factor. Van de persoonlijke beoordeling en de prestatiebeloning kan worden gezegd, dat deze een verdeel- en heerssysteem in de hand werken, dat schadelijk is voor de eenheid van de arbeiders.

Op grond van het voorgaande propageert de PSP de volgende maatregelen:

A. ALGEMEEN

1. Bij de economische structurering van de maatschappij moet het particuliere belang, met name in het bankwezen, de levensverzekeringsmaatschappijen en de olie- en aardgasindustrie, worden teruggedrongen of geweerd.
2. De ondernemingsraden, waarvan alle leden rechtstreeks en democratisch door alle werknemers moeten worden gekozen, zowel in overheids- als particuliere bedrijven, zijn verantwoordelijk voor de gang van zaken in het bedrijf. Zij moeten beslissende bevoegdheden krijgen ten aanzien van investeringen, produktie, arbeidsverhoudingen en werving en ontslag van alle werknemers in het bedrijf.
3. Beslissingen over concentratie en sluiting van bedrijven of stopzetting van bepaalde bedrijfstakken moeten genomen worden na instemming van de betrokken ondernemingsraden en vakorganisaties. Ondernemingsraad en overheid toetsen de voorgestelde maatregelen op de belangen van het bedrijf, de bedrijfstak en op het algemeen maatschappelijk nut.
4. Het stakingsrecht moet een grondrecht zijn. Voorstellen tot wettelijke regelingen, die dit karakter aantasten, worden door ons afgewezen.
5. Het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen moet geheel worden ingetrokken.
6. De regeling van het ontslagrecht moet tenminste een goed functionerende gerechtelijke beroepsregeling omvatten. In ieder geval zullen er waarborgen moeten komen voor een volkomen onafhankelijke rechtspraak ten behoeve van de werknemers.
7. Categoriele en niet erkende vakbonden moeten met de erkende vakbonden tot alle onderhandelingen worden toegelaten om de belangen van hun leden te behartigen.
8. In de huidige situatie, waarbij de criteria voor het loonbeleid liggen in de belangenbehartiging van de ondernemingen (winstuitkeringen, dividenden, ongecontroleerde investeringen, enz.), zien wij in de vaststelling van de lonen door het bedrijfsleven een tegemoetkoming aan onze wens naar medezeggenschap, respectievelijk zeggenschap van de werknemers in de loonvorming.

B. LONEN, UITKERINGEN, SECUNDAIRE ARBEIDS- VOORWAARDEN

1. Ieder heeft recht op een inkomen, waardoor hij in staat is in de bestaande behoeften van hem en de zijnen te voorzien.
In de huidige omstandigheden zien wij in een vrije loonpolitiek, waarbij de CAO-voorwaarden het karakter van minimumvoorwaarden moeten hebben, de beste mogelijkheid om het arbeidsaandeel in het nationaal inkomen zo gunstig mogelijk te maken.
2. Lonen moeten worden vastgesteld onafhankelijk van het geslacht van de werknemer en klasse van de gemeente.
3. Met betrekking tot de indexering van de lonen:
 - a. Het inflatieverschijnsel maakt het noodzakelijk de lonen tenminste (als eerste begin) te koppelen aan het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud.
 - b. De groei van het nationaal inkomen per hoofd van de bevolking, die voortvloeit uit een stijgende produktiviteit, zal eveneens in het loonpeil moeten doorwerken.
4. Een voor allen geldend wettelijk minimumloon, ingaande op 21-jarige leeftijd of bij huwelijk, moet worden vastgesteld.
5. De loonvorming moet gebaseerd worden op vermindering van de loonverschillen. Daarom is verhoging der lonen in reële bedragen noodzakelijk en mag de loonsverhoging niet in een voor allen gelijk percentage worden vastgesteld.
6. De verschillen tussen de lonen van jeugdigen en volwassenen moeten voor zover het gelijkwaardige arbeid betreft, worden verminderd door optrekking van de jeugdlonen.
7. Bij gedwongen werkloosheid moet aan werknemers het volle gederfde loon - doch niet hoger dan het bedrag van de welstandsgrens - worden uitgekeerd.
8. Een premievrij staatspensioen moet worden ingevoerd.
9. Sociale verzekeringsuitkeringen (in het bijzonder de AOW) en pensioenen voor hen, die een inkomen genieten beneden de welstandsgrens, moeten - bij ontbre-

ken van verder inkomen - niet lager liggen dan het inkomen, waarop men eerder recht had. De uitkeringen moeten minstens gelijk zijn aan het minimumloon en welvaartsvast, gebaseerd op de kosten van het levensonderhoud.

10. Algemene sociale voorzieningen moeten worden gefinancierd uit de algemene middelen.
In afwachting daarvan moet van elk inkomen een procentueel stijgende premie worden geheven zonder inachtneming van een maximumbedrag.
11. Bij onvrijwillige (bijvoorbeeld conjuncturele) ontslagen zullen de organisaties van werkgevers de continuïteit van inkomen en sociale voorzieningen moeten garanderen.
12. Bedrijfsuitkeringen aan georganiseerde werknemers tasten de zelfstandigheid van de vakbeweging aan. Vinden deze uitkeringen toch plaats, dan moeten alle werknemers deze ontvangen.
13. Financiële regelingen voor de werknemers (vakantiebonnen e.d.) moeten plaatsvinden via de bedrijfskas, waarbij verschil in behandeling tussen georganiseerden en ongeorganiseerden, op welke wijze ook gecamoufleerd, achterwege moet blijven.
14. De technologisch economische ontwikkeling maakt arbeidstijdverkorting mogelijk. Deze arbeidstijdverkorting is te vinden in:
 - a. invoering van de 40-urige werkweek;
 - b. verhoging van de leerplichtige leeftijd;
 - c. verlaging van de pensioengerechtigde leeftijd en
 - d. vergroting van de vakantierechten tot bijvoorbeeld vier weken per jaar.
15. Voor de categorie van jeugdige werknemers moet een vakantie van minstens zes weken per jaar gelden.
16. Een vakantietoeslag van minimaal 6% over het bedrag van de welstandsgrens, is een voorwaarde voor een werkelijk genieten van de vakantie.

C. DE LANDBOUW

De partij streeft naar nationalisatie van alle cultuurgrond, die beheerd moet worden door produktielichamen met bestuursraden, gekozen uit en door de grondgebruikers: boeren, tuinders en landarbeiders. Deze produktielichamen moeten in het kader van de centrale planning volledige medezeggenschap hebben, met name over de produktieplannen. Internationale produktieplanning moet sterk worden bevorderd. De produktielichamen hebben tevens de verantwoordelijkheid voor een zo groot mogelijke efficiëntie (structuurverbeteringen, verkavelingen en omvang van produktie-eenheden).

Op dit punt worden o. a. de volgende eisen gesteld:

1. Geleidelijke nationalisatie van alle cultuurgrond. De rechten van hen, die deze grond als eigenaar of als pachter gebruiken, moeten worden erkend.
2. Prijsregulatie door de overheid.
3. Snelle verbetering van de produktieomstandigheden in de landbouw voor wat betreft verkaveling, ontsluiting en ontwatering, op last van de overheid.
4. De overheid dient door middel van subsidies en anderszins de vorming te stimuleren van coöperatieve lichamen, die tot doel hebben de produktie- en distributiekosten te doen dalen, hetgeen dan tot uiting moet komen in de consumentenprijs.
5. Democratisering van het landbouwschap en de agrarische produktschappen, onder meer door het toekennen van stemrecht aan alle betrokkenen, dus ook de niet georganiseerden.
6. Elke grondspeculatie dient onmogelijk gemaakt te worden door een prijsstop voor alle grond.
7. Overschotten dienen ter beschikking te worden gesteld van de hongergebieden. Dit moet worden gefinancierd uit de algemene middelen.
8. Stemrecht per eigendom in de waterschappen moet worden vervangen door stemrecht per hoofd van de grondgebruikers.
9. Sociaal-economisch dient de landbouw gelijk te blijven met de andere bedrijfstakken. In de huidige situatie is overheidssteun daartoe onmisbaar.

10. Het landbouwkundig onderzoek dient gerationaliseerd te worden door grotere samenwerking van de landbouwhogeschool met de instituten onderling en van deze organen met de landbouwvoorlichtingsdienst.
11. Om de scholing in de richting van niet-agrarische opleidingen te bevorderen dienen streekscholen te worden opgericht, waar naast een agrarische ook een technische en een algemeen vormende opleiding gegeven wordt. De gebieden met een groot aantal kleine boeren verdienen hierbij uiteraard de voorkeur. De verschillende landbouwscholen kunnen met rijkssteun in deze richting worden omgebogen.
12. Van de Nederlandse regering moet worden geëist, dat ze het toenemend protectionisme van de EEG probeert tegen te houden, voor zover dit protectionisme, speciaal voor wat betreft de agrarische produkten, de ontwikkelingslanden sterk benadeelt.

D. DE MIDDENSTAND

Het aantal vestigingen van de kleine zelfstandigen neemt af. Eisen van techniek - en daardoor grotere investeringen -, veranderde koopgewoonten en personeelsgebrek hebben onder andere geleid tot grotere bedrijven. Veel eigenaars van kleine bedrijven zijn hierdoor in de verdrukking gekomen. Zij zagen hun omzet en winst dalen in het voordeel van de grote bedrijven.

Het recht van de sterkste wordt in het kapitalistische systeem daardoor eens te meer aangetoond. In de concurrentiestrijd tegen kapitaalkrachtige ondernemingen ziet de kleine zelfstandige tenslotte als mogelijkheid òf opgaan in een ander bedrijf òf opheffing.

De PSP ziet als leidraad van de begeleiding van het kleine bedrijf:

- a. Het waarborgen van de sociale zekerheid van de kleine zelfstandige.
- b. Een doelmatige goederendistributie en dienstverlening aan de consument.
- c. Een ordening van de bedrijven in socialistische zin.

Hieruit vloeien de volgende eisen voort:

1. De sociale voorzieningen, die voor werknemers gelden, moeten ook geldigheid krijgen voor de kleine zelfstandigen. Dit moet plaatsvinden via een volksverzekering tegen ziekte en ongeval. Ook in geval van gedwongen bedrijfsbeëindiging moet de kleine zelfstandige in aanmerking komen voor werkloosheidsuitkeringen.
2. Concentratie van bedrijven moet niet geforceerd, maar wel gestimuleerd worden. De aldus ontstane bedrijven moeten in handen van gemeenschapsorganen zijn.
3. De bedrijven, die volgens vastgestelde normen bestaansrecht hebben (onder andere met het oog op hun taak in de behoeftenvoorziening), moeten indien nodig van gemeenschapswege in aanmerking kunnen komen voor renteloze kredieten. In deze zin moet het ontwikkelings- en saneringsfonds voor de middenstand werken.
4. Het verhuren van machines en bedrijfsinventarissen aan de zelfstandigen moet dienstverlening zijn, die door gemeenschapsorganen wordt verleend.
5. Een minimum-inkomen moet worden gegarandeerd.

VERDERE ASPECTEN VAN DE NATIONALE SAMENLEVING

In toenemende mate worden aan onze samenleving grote eisen gesteld. Enerzijds door toename van de bevolking en concentratie van grote bevolkingsgroepen in de geïndustrialiseerde gebieden, anderzijds door de vooruitgang van de techniek en de ontwikkeling van de communicatiemiddelen. Er ontstaat meer vrije tijd en op den duur zal niet 'arbeid in dienstverband' het belangrijkste punt zijn, maar de vraag hoe men zijn leven buiten de arbeidsuren zo zinvol en plezierig mogelijk kan besteden. De ontmoeting van mens tot mens wordt meer dan ooit centraal punt in ons samenlevingspatroon.

Het leefmilieu voor morgen vraagt inspanning en zorg van de gehele gemeenschap. Maatregelen in dit verband kunnen dan ook alleen genomen worden door gemeenschapsorganen, die gefinancierd worden uit de algemene middelen. Welvaart voor allen kan alleen tot zijn recht komen, indien ook voor het welzijn van allen wordt gezorgd.

A. HET WONEN

Primair voor zulk een welzijn is het zelfstandig en geriefelijk kunnen wonen. Deze algemeen aanvaarde wens blijkt in de kapitalistische samenleving een kreet te worden zonder kans op verwezenlijking daarvan. In de achterliggende regeringsperiode zagen we weliswaar toename van het aantal woningen, maar geen noemenswaardige opruiming van het aantal onbewoonbaar te verklaren woningen en geen aanvaardbare verlichting van de woningnood. De huren van oude en nieuwe woningen zijn zo hoog dat deze of alleen van hoge inkomens betaalbaar zijn, of onder grote offers en veel narigheid door mensen met lage inkomens worden opgebracht. Ofschoon het een duidelijk socialistische eis is, dat woningen geen winstobject mogen zijn, is het in deze omstandigheden een nationale schande te noemen dat uit bouw, verkoop en verhuur van woningen arbeidsloze inkomens worden genoten en het belang van rendement voorgaat bij het principe: betaalbare woningen voor iedereen.

Daarom stelt de PSP als doel:

- a. nationalisatie van de grond;
- b. nationalisatie van de woningbouw;
- c. nationalisatie van de woningexploitatie.

Hieruit vloeien voor dit moment de volgende eisen voort:

1. De gemeenschap verhuurt de grond die in haar bezit is of komt, of geeft deze in erfpacht uit.
2. De gelden voor de woningbouw worden verkregen uit de algemene middelen en uit verplichte leningen uit fondsen van levensverzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen. Deze worden verstrekt tegen een lage rente. De structuur van het bouwbedrijf moet worden veranderd. Gestreefd moet worden naar centralisatie in de vorm van een Nationaal Bouwbedrijf.
3. De exploitatie van de woningen moet in handen worden gelegd van democratisch tot stand gekomen gemeenschapsorganen.
4. Aan hen, die door hun omstandigheden aangewezen zijn op een nieuwe woning, maar de huur niet kunnen opbrengen, moet een huurbijslag worden verleend.
5. Doorstroming van grote naar kleine woningen en andersom door gewijzigde gezinssamenstelling dient zoveel mogelijk te worden bevorderd.
6. Ook andere maatregelen tot een doelmatig gebruik van beschikbare woonruimte dienen te worden genomen. Waarborgen tegen gevallen van huurwoeker bij verhuur en onderverhuur zijn daarbij noodzakelijk. Bij inwoning moeten hoofdbewoner en inwoner worden beschermd tegen misdragingen.
7. Ruime bouw van bejaardentehuizen, huizen voor alleenstaanden, invaliden of hulpbehoevenden en studentenhuizen vraagt eveneens een intensieve aanpak.
8. Voorzieningen die nodig zijn voor gerief, hygiëne en bescherming van het milieu, moeten, onafhankelijk van de soort van de woningen, worden aangebracht volgens algemeen geldende voorschriften. De inspraak van organisaties van huisvrouwen is daarbij noodzakelijk.
9. Particulier huizenbezit moet bij verkoop eerst worden aangeboden aan de overheid. Bij verkoop aan een

particulier moet vaststaan dat de koper eigenaar van de woning blijft en de woning aanwendt voor eigen gebruik. Wordt bij verkoop de woning bewoond door een huurder, dan mag door de nieuwe eigenaar geen huurbeëindiging worden aangezegd. Verkoop moet plaatsvinden op basis van de huurwaarde van de woning.

10. Leegstaande particuliere woningen moeten in het kader van de woonruimtetwet worden gevorderd en tegen getaxeerde huurwaarde verhuurd aan woningzoekenden.
11. Fabrieksmatige woningbouw dient te worden bevorderd.
12. Het aantal woningwetwoningen moet worden vergroot.
13. Liberalisatie van de woningbouw, de huren en het gedeeltelijk loslaten van de huurbescherming zijn onaanvaardbaar en ondeugdelijk als middelen voor een juiste woningvoorziening.

B. DE RUIMTELIJKE ORDENING

Ruimtelijke ordening is een vanzelfsprekend onderdeel van de planmatige organisatie van de maatschappij. De partij ziet als doel het nastreven van die ruimtelijke structuur die de gewenste maatschappelijke ontwikkeling zoveel mogelijk bevordert. In het algemeen belang zal gestreefd moeten worden naar een betere bevolkings spreiding in Nederland.

1. de stedenbouw

- a. In de gewesten buiten het westen des lands zal de ontwikkeling van enkele gunstig gelegen steden krachtig moeten worden bevorderd. Daartoe zal het aantal 'industriekernen' van de eerste orde moeten worden beperkt, opdat de krachten kunnen worden geconcentreerd op die punten waar zij het meeste effect sorteren. Onder het meeste effect wordt hier verstaan:
 - 1e. Een vertraagde groei van het westen des lands, opdat dit landsdeel zijn groeifunctie in een groter geheel nog vele jaren kan opvangen.
 - 2e. Het verkrijgen van een aantal verzorgingscentra van de eerste orde buiten het westen des lands (steden

van 200.000 à 300.000 inwoners).

Tevens zal het aantal ontwikkelingsgebieden - vooral in het noorden des lands aanwezig - zoveel mogelijk moeten worden beperkt door het aanwijzen van industrie-kernen van de tweede orde.

- b. Om aaneengroeiing van steden te vermijden, is een bouwverbod gerechtvaardigd voor de smalle stroken die tussen verschillende steden in de randstad Holland nog vrij zijn. De bestemming van deze stroken moet liggen in de recreatieve sfeer, zwembaden, sportterreinen, parken, bossen, enz.
- c. Het streven om de steden Den Haag, Rotterdam en Amsterdam een maximale grootte niet te boven te doen gaan, dient te worden gesteund met bestuurstechnische, sociale en economische maatregelen. Planning van nieuwe steden en vergroting van middelgrote steden in het westen is noodzakelijk om de bevolkingsverloop van deze drie steden op te vangen.

2. de landbouw

Nationalisatie van alle grond zal vanzelfsprekend gepaard gaan met economische her-exploitatie; maatregelen zoals herverkavelingsprojecten dienen dan ook gestimuleerd te worden. Gronden, die met gemeenschapsgelden zijn verbeterd, herverkaveld of beide, dienen in handen en onder beheer van gemeenschapsorganen te komen en te blijven.

3. de woningbouw

- a. De planning van de woningbouw dient tot doel te hebben het scheppen van een zo gunstig mogelijk woonmilieu; gewaakt moet worden tegen te dichte bebouwing.
- b. Op redelijke afstand van de woongelegenheden dient werkgelegenheid in ruime keuze voorhanden te zijn.
- c. In of bij de wooncentra moeten voorzieningen getroffen worden voor het maatschappelijke en culturele leven en de recreatie: scholen, kerken, medische diensten, vergaderzalen, sport- en speelvelden enz.
- d. Gewaakt moet worden tegen het isoleren van bepaalde

groepen van de bevolking, bijvoorbeeld op grond van leeftijd of nationaliteit.

4. de recreatie

De behoefte aan uitbreiding van en grotere variatie in de recreatiemogelijkheden is zeer groot, enkele concrete maatregelen daartoe kunnen zonder uitstel worden genomen:

- a. Ontsluiting en voor recreatie toegankelijk maken van daartoe in aanmerking komende woeste grond en militaire oefenterreinen.
- b. Het aanleggen van pleisterplaatsen nabij de grote wegen.
- c. Zowel voor de meerdaagse als de eendaagse recreatie moeten - met uitsluiting van winstoogmerken -, speciaal in de strand- en bosgebieden, bouw en aanleg van kampeerterreinen, zomercomplexen, hotels enz. groot-scheeps worden aangevat.

C. VERONTREINIGING VAN HET LEEFMILIEU

Het verdwijnen van groen in de nabijheid van de industrieën, de aanslag op huizen en straten, dode vissen in de rivieren zijn de zekere tekenen van de toenemende verontreiniging van de lucht, de bodem en het water. De schade, die de mens van de bevuiling van het eigen nest zelf ondervindt, is alleen statistisch vast te stellen, maar wordt in sommige streken zo duidelijk, dat stringente maatregelen moeten worden genomen.

De industriële afvalprodukten in de lucht en in de oppervlaktewateren, de verbrandingsresten van motoren en van de huisverwarming, tenslotte het toenemende gebruik van moderne chemicaliën voor alle mogelijke doeleinden (landbouw, huishouding) vormen steeds groter wordende gevaren voor de leefbaarheid van het milieu. Een duidelijke reglementering ter opheffing van bestaande problemen en ter voorkoming van verder gevaar is noodzakelijk.

Op grond van het voorgaande stelt de PSP ondermeer de volgende eisen:

1. De reeds in het buitenland bestaande normen ten aanzien van toelaatbare maxima van de verschillende verontreinigingen zullen ook in Nederland van toepassing moeten worden. Een aanpassing van deze normen aan de Nederlandse omstandigheden vergt een aanzienlijke uitbreiding van een onderzoek naar de toelaatbaarheid. Deze maxima hebben betrekking op de toelaatbare grondconcentraties en niet op de toelaatbare emissies.
2. Voor elke - te vestigen of bestaande - onderneming moeten de technische mogelijkheden ter voorkoming of vermindering van lucht-, bodem- en waterverontreiniging voorgeschreven worden. Ook moeten maatregelen ter voorkoming van geluidshinder worden genomen. De Regering moet de haar ten dienste staande middelen gebruiken om de technische mogelijkheden uit te breiden en te vervolmaken.
3. Naast de controlerende organen dienen de wettelijke voorschriften mogelijkheden te bevatten om de overtreder in rechte aan te spreken.
4. De hinderwet is verouderd en moet worden herzien; met name moet de mogelijkheid geopend worden dat grotere geografische gebieden inspraak verkrijgen.
5. In de land- en tuinbouw, alsmede in de huishouding mogen alleen die chemicaliën gebruikt worden, waarvan vaststaat dat de schadelijkheid voor plant, mens en dier op enigszins langere termijn nihil is.

D. GEZONDHEIDSZORG

De gezondheidszorg voor de bevolking dient zich onbeperkt uit te strekken tot alle leden van de gemeenschap, en in handen te zijn van de gemeenschap.

De PSP stelt zich ten doel:

1. De vorming van een nationale dienst voor de gezondheid.
2. De betaling van de kosten voor de gezondheidszorg uit de algemene middelen.

Zolang deze punten niet zijn verwezenlijkt, staat de PSP het volgende voor:

- a. Een algemene verzekering voor ziektekosten, zieken-

huisverpleging en specialistenkosten en de kosten voor sanatorium en revalidatieinrichtingen ter vervanging van de thans bestaande aparte verzekering voor bepaalde groepen.

- b. Bevordering van algemene medische diensten en verbetering van de ziekenfondsen.

In het algemeen gelden de volgende eisen:

1. Snelle en doeltreffende opleiding van artsen, specialisten en ander geneeskundig personeel.
2. Hoge prioriteit aan het wetenschappelijk onderwijs op dit terrein.
3. Hoge prioriteit aan het wetenschappelijk onderzoek.
4. Kosteloze tandheelkundige verzorging en preventieve zorg voor het gebit, te beginnen bij de leerlingen van de kleuterscholen.
5. Voorgescreven medewerking van artsen aan de ziekenfondsen tegen door de overheid vastgestelde honoraria.
6. Afschaffing van het klassenstelsel in de ziekenhuizen, van de indeling in ziekenfonds- en particuliere patiënten en discriminatie op grond van het inkomen.
7. Instelling van een preventief bevolkingsonderzoek naar kanker.
8. Beteugeling van en wettelijke controle op de vivisectie.

Voor het bevolkingsbeleid geldt:

1. De overheid dient via de massa-media een campagne te voeren om de Nederlandse bevolking te doordringen van de betekenis van een verstandig bevolkingsbeleid en gezinsplanning.
2. Voorlichting en propaganda voor geboortenbeperkende middelen dienen vrij te zijn. Deze middelen moeten, voor zover zij onder medische controle staan, in het ziekenfondspakket worden opgenomen.
3. Wetenschappelijk onderzoek, onderwijs en opleiding op elk niveau zullen meer aandacht moeten besteden aan alle facetten van het geslachtsleven.
4. De overheid dient naast het oprichten van consultatiebureaus voor huwelijks- en geslachtsleven subsidie te geven aan die bestaande instellingen op dit gebied, die niet het oogmerk hebben winst te maken. De voorlich-

ting en hulp mag zich niet beperken tot gehuwden en verloofden.

5. De progressie in de kinderbijslag moet vervallen.
6. De gronden voor legale abortus moeten worden uitgebreid.
7. Wettelijke beperkingen tegen sterilisatie moeten worden opgeheven.

VERKEER EN COMMUNICATIE

In een steeds dichter bevolkt land zijn de middelen voor communicatie en informatie zeer belangrijk. Zij zijn van betekenis voor het leven van kinderen en volwassenen in hun ontwikkeling en de begeleiding daarbij door de maatschappij. Deze middelen dienen dan ook ten dienste te staan van alle leden van de gemeenschap; ook het beheer van deze organen moet in gemeenschapshanden zijn. Hierbij wordt de vrijheid van meningsuiting gegarandeerd. Alleen deze vorm waarborgt de best mogelijke bescherming van culturele en levensbeschouwelijke waarden.

A. VERKEER

Effectief en goed openbaar vervoer is de grondslag voor de verplaatsing van mensen en goederen. Slechts bij werkelijkheid hiervan is een juiste behoefte aan particuliere vervoersmiddelen vast te stellen. Toenemende belasting op weggebruik en benzine e.d. kunnen geen middel zijn om de stijging van het aantal particuliere vervoersmiddelen tegen te gaan. Versnelde uitvoering van wegen is noodzakelijk om het verkeer in goede banen te leiden. De stimulering van het openbaar vervoer - onder andere door verlaging van de tarieven - verdient voorkeur boven de ontwikkeling van alle andere verkeer. Drukke woon- en winkelcentra dienen afgesloten te worden voor ander dan openbaar verkeer. Bij stations van openbaar vervoer, alsmede in de nieuwe woonwijken, moeten ruime parkeerterreinen worden aangelegd. Maatregelen om het parkeren op plaatsen die daar niet geschikt voor zijn tegen te gaan, dienen te worden genomen. Oude stadskernen met een duidelijk historische en culturele waarde moeten, indien zij de ontwikkeling van het verkeer niet persé belemmeren, bewaard worden. Zo spoedig mogelijk moet een planmatige uitvoering plaats hebben van omleiding van het doorgaand verkeer buiten de bebouwde kom van steden en dorpen. Om zo spoedig mogelijk tot de oplossing van het verkeersvraagstuk te komen en met het oog op de te verwachten verkeersontwikkeling moet er een dienst komen voor de wetenschappelijke begeleiding van en het onderzoek

naar de verkeersontwikkeling. Bij het Technisch Hoger Onderwijs moet een speciale opleiding voor verkeersdeskundigen worden ingesteld.

B. RADIO EN TELEVISIE

De PSP staat een nationale omroep voor, op democratische wijze bestuurd door vertegenwoordigers uit maatschappelijke en culturele organen. Radio en televisie moeten uit de handen van instellingen en particulieren worden gehaald. Daarom wijst de partij een open bestel door middel van meer zendgemachtigden af.

Het recht van wederwoord dient onverwijld te worden ingevoerd.

Reclame in radio en televisie wordt door de PSP afgewezen.

C. PERS

Persvrijheid en vrijheid van meningsuiting verliezen hun zin, indien materiële belemmeringen de functionering van deze vrijheden in de weg staan. Daarom moet monopolievorming van de grote bladen worden voorkomen door financiële tegemoetkomingen ten behoeve van de kleine pers met betrekking tot posttarieven en omzetbelasting. Voor de gehele pers moet de instelling van een advertentiefonds worden overwogen. Ook voor het geschreven woord dient een recht op wederwoord te bestaan.

CULTUUR EN RECREATIE

De cultuur van een land dient toegankelijk te zijn voor alle leden van de gemeenschap. Ieder drage het besef, dat hij cultuurdrager is. Om deze uitgangspunten bewust te maken en de deelneming van allen aan de cultuur mogelijk te maken, moet de toegankelijkheid tot de cultuur reeds bij de vorming van de jonge mens mogelijk gemaakt worden. Op de lagere school moet de basis daarvoor gelegd worden.

Voor wat betreft de recreatieve mogelijkheden moet de

volwassen en de jonge mens zowel voor korte duur als voor langere termijn in zijn omgeving de beschikking hebben over recreatieterreinen. In de woonwijken moeten dat terreinen zijn, die bruikbaar zijn voor velerlei ontspanningsactiviteiten, voor speciale recreatiedoeleinden moet er een goede spreiding van aparte gebieden zijn. Voorts moeten in de woonwijken clubhuiswerk, bejaardenwerk, sportbeoefening, toneel-, theater- en museumbezoek in ruime mate worden mogelijk gemaakt door ruime subsidiëring aan deze takken van werk.

De PSP staat de volgende eisen voor:

1. Bij de exploitatie van recreatiegebieden, -terreinen en -lokaliteiten wordt het welzijn van allen gesteld boven kostenvergoedende exploitatie.
2. Verenigingen en instellingen die zich bezighouden met recreatieve arbeid, sport en lichamelijke en geestelijke ontwikkeling worden in voldoende mate gesubsidieerd.
3. De landschapsverzorging wordt in handen gesteld van publiekrechtelijke organen.

Geen kunstbeleving is mogelijk zonder de medewerking van de kunstenaar. Zijn aanwezigheid en bestaan is van essentieel belang voor de cultuur van de gemeenschap en de ontwikkeling van de mens. De partij vraagt:

1. Een actief kunstbeleid, waarbij onder andere de kunstenaar een minimum inkomen wordt gegarandeerd en hij hulp krijgt in de verwerkelijking van zijn mogelijkheden, zowel materieel als artistiek.
2. Verbetering van het kunstklimaat door:
 - a. Het geven van lessen door kunstenaars in expressieve en creatieve vakken op de lagere scholen.
 - b. Het mogelijk maken van uitvoeringen op school van ballet, toneel en muziek.
 - c. Het beschikbaar stellen van tentoonstellingsruimten en -materiaal op middelbare scholen.
 - d. Grotere publiciteit door de overheid ten aanzien van het subsidiebeleid bij het aankopen van kunstwerken.
3. Bouw van schouwburgen, muziekzalen, ateliers e.d.
4. Afschaffing van vermakelijkheidsbelasting.

ONDERWIJS EN VORMING

Aangezien onderwijs tijdens en na de leerplichtige periode, en vorming in en buiten schoolverband behoren bij te dragen tot de ontplooiing van de individu en daardoor tot de verruiming van de totale mogelijkheden van de samenleving, ook in toekomstig perspectief, dienen de collectieve voorzieningen in de sector van onderwijs en vorming hoge prioriteit te krijgen. De PSP stelt als eisen:

1. Kosteloos onderwijs in alle geledingen.
2. Uitbreiding van de leerplichtige periode, in eerste instantie tot negen leerjaren.
3. Opneming van het vak maatschappijleer vanaf de vijfde klasse van de lagere school.
4. Ruimere aandacht voor de artistieke vorming.
5. Drastische verlaging van de splitsingsnormen bij het kleuteronderwijs.
6. Spoedige uitvoering van de derde fase van de verlaging van de leerlingenschaal voor glo; voorbereiding van een vierde fase.
7. Afschaffing van een toelatingsstop voor het hoger technisch onderwijs; leerlingen bij het hoger technisch onderwijs, leerlingen van kweekscholen, kunstnijverheidsscholen, muziek- en toneelscholen en sociale academies dienen gelijkgesteld te worden met studenten ten aanzien van sociale voorzieningen, rijksstudietoelagen enz.
8. Verlening en/of uitbreiding van technische en administratieve hulp voor verschillende takken van onderwijs.
9. Kosteloze verstrekking van schoolboeken en andere leermiddelen aan leerlingen - en zeker aan leerplichtigen - bij het voortgezet onderwijs (met als eerste maatregel het instellen van schoolboekenfondsen: ouderlijke bijdrage 25% van de kostprijs).
10. Instelling van schoolparlementen (met adviserende stem inzake huishoudelijke voorzieningen).
11. Vergroting van de inspraakbevoegdheid voor leerkrachten op het gebied van interne schoolkwesties; invoering beperkte inspraakbevoegdheid voor de ou-

ders.

12. Verstrekking van faciliteiten voor onderwijzers die m.o.-cursussen volgen (in een gedeelte van de werktijd).
13. Verplichting voor onderwijskrachten bij l.o., ulo, vhma en beroepsonderwijs tot het volgen van vernieuwings- en verfrissingscursussen.
14. Uitbreiding van het aantal schoolpedagogische centra en schoolverzorgingsdiensten, waarin opgenomen schoolmaatschappelijke werkers, schoolpsychologen en schoolpedagogen.
15. Begeleiding van leerlingen bij het voortgezet onderwijs, met vergoeding vanwege het Rijk.
16. Verlaging van de volledige urenbetrekking van leerkrachten bij het ulo, lno en vhma.
17. Integrale studiekostenvergoeding (o.a. studieloon) voor studenten wetenschappelijk onderwijs en hoger beroepsonderwijs.
18. Vergroting van de bevoegdheid der studieraden.
19. Aan volwassenen moeten de mogelijkheden worden verleend om onderwijs te volgen. Sterke stimulering daarvan is noodzakelijk.

ECONOMIE

In een socialistisch economisch bestel dienen de beschikbare produktiemogelijkheden harmonisch te worden gebruikt voor de bevrediging van economische behoeften volgens normen en prioriteiten die in de centrale economische plannen zijn voorzien. Een aldus harmonisch produktiepatroon is in het kapitalisme niet te verwezenlijken; dit wordt pas mogelijk bij volledige gemeenschapseigendom van alle produktiemiddelen. De distributie van de consumptie-artikelen moet geregeld worden door speciaal daartoe ingestelde organen. Met dit uiteindelijke doel als richtsnoer neemt de PSP voor onze tegenwoordige situatie de volgende standpunten in:

1. Goede collectieve voorzieningen vormen een wezenlijk bestanddeel van het persoonlijk welvaarts- en welzijnsniveau (goed onderwijs, behoorlijke woningbouw,

- veilig verkeer, zuivere lucht, water en bodem, juiste gezondheidszorg enz. enz.).
2. Bij beoordeling van het belastingpeil zal dan ook tegen elkaar moeten worden afgewogen welke dergelijke waarden door de besteding van belastinggeld door de overheid kunnen worden verwerkt en welke soort bestedingsmogelijkheden anderzijds voor de belastingbetalende particulieren verloren gaan.
 3. In het belastingstelsel dient vanuit dit gezichtspunt te worden gestreefd naar relatief maximale belasting van hoge inkomens en minimale belasting van lage inkomens.

In dit verband wijst de PSP een verschuiving naar meer omzetbelasting en minder (of minder progressieve) inkomstenbelastingen af als anti-socialistisch - als een feitelijk streven om de economisch sterken sterker te maken ten koste van de economisch zwakkeren - als een streven naar meer economische ongelijkheid waar wij behoren te streven naar meer economische gelijkheid. De PSP acht een rigoureuze verhoging van alle successierechten, verhoging van de vennootschapsbelasting en een reële speculatiewinst- en/of vermogensaanwasbelasting zeer wenselijk.

4. Bij de onder 2 bedoelde afweging valt op dat in het huidige economische bestel tal van collectieve economische voorzieningen (in het bijzonder ook met het oog op de structurele ontwikkelingen in ons land in de komende tientallen jaren) ontoelaatbaar ten achter blijven. Tegelijk nemen in de particuliere sfeer de typische luxe- en nonsensbestedingen in snel tempo toe. De PSP wenst dus een volstrekt tegengestelde ontwikkeling te bevorderen - in het bijzonder ook door de belastingpolitiek.
5. Inflatie (geldontwaarding) is juist voor de groepen met vaste lage geldinkomens een rampzalig gebeuren. De PSP wil de inflatie in de wortel aanpakken door een ingrijpende controle op het bankwezen - geen toeneming van de geldhoeveelheid boven de toeneming van het reële nationale produkt.
6. In het bijzonder moet een selectief investeringsbeleid ervoor zorgen dat investeringen die op uiteindelijk

zinloze luxe consumptie gericht zijn onmogelijk worden gemaakt, waardoor ruimte kan worden gemaakt voor sociaal nuttige investeringen.

7. Voor de financiering van noodzakelijke overheidsinvesteringen behoort zonnodig het systeem van gedwongen leningen tegen lage rente te worden toegepast.
8. Zolang de inflatie voortgaat eist de PSP ter bestrijding van de onrechtvaardige gevolgen in ieder geval:
 - a. Indexering van de loonsontwikkeling aan de prijsontwikkeling (op basis van het indexcijfer voor de kosten van het levensonderhoud), zulks als onderdeel van de totale loonsontwikkeling.
 - b. Idem voor pensioenen.
 - c. Krachtige belastingen op uit inflatie voortkomende winsten.
9. De PSP verwerpt het streven naar voortdurend groter wordende overschotten op de betalingsbalans - in het bijzonder omdat dit streven een bijdrage vormt aan de verdere vergroting van de schuldenlast van de ontwikkelingslanden.
10. Evenwicht tussen het totaal van de nationale middelen en het totaal van de nationale bestedingen wordt door de PSP als vanzelfsprekend noodzakelijk erkend. Indien echter het totaal van de nationale bestedingen het totaal van de nationale middelen dreigt te overschrijden, zal de noodzakelijke beperking gezocht en gevonden moeten worden door verhoogde heffingen op hoge inkomens en vermogens en op hoge bedrijfswinsten - en dus niet in aantasting van het bestaanspeil van de werkende bevolking.
11. Het streven naar een bepaalde omvang van de werkloosheid om te geraken tot de zogenaamde 'ontspanning op de arbeidsmarkt' is een voor het kapitalisme typerende gedachtengang. Voor de PSP is iedere werkloosheidssituatie onaanvaardbaar; de PSP streeft naar volledige werkgelegenheid.
12. Een sanerings- of herstructureringsfonds moet worden gevormd. Uit dit fonds moeten worden gefinancierd:
 - a. De volledige schadevergoeding aan die werknemers, die hun werk verliezen in het kader van structureel

noodzakelijke bedrijfssluitingen.

- b. De maatregelen, die nodig kunnen zijn om te geraken tot hun herinschakeling in het arbeidsproces (zoals herscholingscursussen).
- c. Andere maatregelen, die noodzakelijk zouden zijn om voor de verloren gegane werkgelegenheid van de gesloten bedrijven in andere bedrijven vervanging te vinden.

De middelen van dit fonds moeten gevonden worden in heffingen op de winsten en/of uit de algemene middelen.

- 13. Het afbreken van nationale grensmuren ook op economisch gebied kan op zichzelf wenselijk worden geacht. Een dergelijke ontwikkeling dient echter te worden gesteld onder de voorwaarde dat daarbij het perspectief van socialistische economische structuren naderbij wordt gebracht.
- 14. In dit licht bezien zal bij het beleid ten aanzien van EEG, EGKS en Euratom moeten worden vooropgesteld dat de kapitalistische belangengroepen niet in de gelegenheid mogen komen om via deze organisaties hun economische en politieke macht nog verder te vergroten.
- 15. De PSP acht een Nederlandse bijdrage aan de ontwikkelingsprogrammering van tenminste 2% van ons nationaal inkomen noodzakelijk. De middelen daartoe kunnen en moeten gevonden worden in een krachtige verlaging van de defensieuitgaven.

DE RECHTSORDE

Uitgangspunt: Alleen een op het socialisme gefundeerde wereld waarborgt een samenleving van blijvende vrede, vrijheid, rechtszekerheid en maakt voor alle mensen gelijke rechten en gelijke welvaart mogelijk. Zolang een socialistische ordening afwezig is, ondersteunt de PSP alle maatregelen die deze ordening bevorderen. De partij houdt vast aan de oorspronkelijke gedachten die aan de stichting van de Verenigde Naties ten grondslag liggen en stelt zich achter de Universele Verklaring van de Rechten van de mens.

Recht

In het kader van een zo groot mogelijke vrijheid van de mens pleit de PSP voor:

1. Erkenning van de internationaal erkende mensenrechten voor iedereen. (Verdrag van Rome over de mensenrechten en fundamentele vrijheden, Sociaal Handvest.)
2. Aanpassing van de Nederlandse wetgeving aan deze mensenrechten, met name ook van de lagere wetgevers, zoals de gemeenten.
3. Erkenning van de grondrechten, ook voor zich in Nederland bevindende vreemdelingen.
4. Uiterste beperking van het voorlopig arrest - ook voor vreemdelingen.
5. Afschaffing van de militaire dienstplicht.
6. Zolang aan de eis, onder 5 gesteld, niet is voldaan, moet het recht op het hebben van gewetensbezwaren tegen de militaire dienst worden erkend, door de dienstplichtige een keus te laten maken uit militaire dienst of burgerdienst.

Vrijheid van demonstratie en meningsuiting

Met beroep op de Conventie van Rome - art.10 - streeft de PSP naar:

1. Garanties voor vrijheid van meningsuiting, van drukpers, van geweten en van demonstratie.
2. Een juiste regeling van het doen van beklag door bij seponering van de klacht de officier van justitie daarvan kennis te laten geven aan de klager, met vermelding van motivering en de wijze waarop het onderzoek is verricht. Ook moet op de beroepsmogelijkheid bij het Hof worden gewezen, waarbij klager en eventuele getuigen gehoord moeten worden.
3. Verzekering van het telefoongeheim, evenals van het briefgeheim.
4. Bescherming van het privéleven door onder andere direct verbod en strafbaarstelling van verkoop van en gebruikmaking van afluisterapparatuur.

5. Opheffing van de BVD (Binnenlandse Veiligheidsdienst).
6. Onderzoek naar de - al dan niet beperkte - mogelijkheid om stukken van overheidsadministratie en van rechterlijke instanties toegankelijk te maken voor de belanghebbende.

Bestuur

Democratie vereist verkiezing van regeerders en bestuurders en voortdurende controle op hun beleid. Daarbij is decentralisatie in zo klein mogelijke eenheden nodig om een actieve deelname aan het bestuur mogelijk te maken en de beoordeling van de resultaten fundamenteel en doelmatig te laten zijn. Daartoe dienen de volgende eisen:

1. Het staatshoofd moet worden gekozen.
2. De ministers moeten door het staatshoofd worden benoemd nadat zij van de volksvertegenwoordiging het vertrouwen hebben verkregen.
3. De volksvertegenwoordiging dient te bestaan uit één Kamer, gekozen op de grondslag van evenredige vertegenwoordiging.
4. De opkomstplicht bij de verkiezingen moet vervallen.
5. Om in gevallen van gegronde twijfel aan de beantwoording van de verlangens van de kiezers op een bepaald punt de kiezers te kunnen raadplegen, moet het houden van een referendum mogelijk worden gemaakt.
6. Het actief kiesrecht moet men op 18-jarige, het passief kiesrecht op 21-jarige leeftijd verkrijgen.
7. Provinciale gouverneurs moeten worden gekozen door de kiesgerechtigde ingezetenen van de provincies.
8. Burgemeesters moeten worden gekozen door de kiesgerechtigde ingezetenen van de gemeenten.
9. De hoofden van politie moeten aan de vertegenwoordigende lichamen verantwoording afleggen over werkwijze en optreden van de politie.

2. buitenlandse politiek

Inleiding

Het is onloochenbaar dat de mensheid zich ondanks haar verscheidenheid, in deze tweede helft van de twintigste eeuw de noodzaak van grotere eenheid sterker bewust is dan vóór de tweede wereldoorlog. De groei naar eenheid in de wereld - die naar onze opvatting socialistisch zal zijn - gaat helaas gepaard met veel strijd en ellende. Tal van volkeren zijn voor de bevrijding van hun land nog verwickeld in een bevrijdingsstrijd. Deze conflicten worden weliswaar gekenmerkt door een fel nationalisme, doch dit is een onvermijdelijke fase in de groei naar eenheid. Nu veel landen formeel zelfstandig geworden zijn, treedt een nieuw conflict aan de dag: de jonge landen zien zich genoodzaakt strijd te leveren tegen economische uitbuiting. In beide conflicten tussen oude en nieuwe overheersers staan wij aan de zijde van de achtergestelden.

Een duurzame wereldvrede kan niet gebaseerd zijn op de overheersing door enige mogendheid en evenmin op een 'evenwicht' van machtsblokken. De vrede in de wereld kan naar de opvatting van de PSP slechts gewaarborgd worden in een veiligheidsstelsel dat zich uitstrekt over alle landen en in een versterking van het gezag van de Verenigde Naties.

Elke Nederlandse regering dient zich in haar buitenlandse politiek in het bijzonder met twee zaken bezig te houden: uitbannen van geweld bij het oplossen van internationale

conflicten en afschaffing van de bewapening. De kleine landen hebben tot taak als bemiddelaars tussen de grote mogendheden op te treden. Nederland heeft door zijn volgzzaamheid binnen de NAVO geen enkele positieve bijdrage kunnen leveren tot het verminderen van spanningen in de wereld. Nederland zal zijn 'Atlantische trouw' moeten opzeggen en zich als klein land, zeker op grond van zijn volkenrechtelijke traditie, met bemiddelende taken moeten bezighouden.

Als politieke partij in een land dat zich heeft genesteld in het Atlantisch verband, heeft de PSP zich vooral tot taak gesteld concrete misstanden in de westelijke samenleving aan de kaak te stellen. Deze positiebepaling maakt de PSP evenwel niet blind voor de gebreken in de oostelijke landen, onder andere op het gebied van politieke democratie en vrijheid van meningsuiting.

A. Verenigde Naties

Wereldomvattende vraagstukken dienen binnen het kader van de Verenigde Naties geregeld te worden. Daartoe moet het VN-lidmaatschap van alle als zodanig erkende zelfstandige staten principieel aanvaard worden. De regeling van vraagstukken die de internationale veiligheid en de Rechten van de Mens raken, dienen aan de nationale soevereiniteit onttrokken te kunnen worden.

De volkerenorganisatie is helaas niet uitgegroeid tot het orgaan dat de rechtsorde in de wereld vestigt en handhaaft, maar ziet daarentegen haar gezag steeds dieper aangetast. Meer dan eens heeft een lid-staat de VN voor eigen karretje willen spannen; in andere gevallen werden kwesties buiten de VN gehouden, indien hiervan de beste resultaten voor bepaalde nationale belangen werden verwacht. Door dit alles is de volkerenorganisatie nog altijd tot machteloosheid gedoemd en nog steeds niet in staat de wereldvrede te garanderen.

Doordat Nederland zich in de Algemene Vergadering van de VN eenzijdig oriënteert, namelijk op de Verenigde Staten, heeft ons land zich niet ingespannen om de gezagsondermijning van de VN tegen te gaan. Ook door aanbevelingen van de Algemene Vergadering naast zich neer te leg-

gen en door geen gebruik te maken van zijn mogelijkheden als lid van de Veiligheidsraad, is Nederland in gebreke gebleven een bijdrage te leveren aan de versteviging van het gezag van de volkerenorganisatie.

Zelfs heeft minister Luns in zijn rede in de Algemene Vergadering (1966) van de Verenigde Naties het gezag van de secretaris-generaal Oe Thant ondergraven, door diens vredesvoorstellen voor Vietnam te doorkruisen.

Nederland dient in de VN te bepleiten dat de Volksrepubliek China in staat wordt gesteld zijn rechtmatige plaats in de VN - en dus ook de voor China bestemde zetel in de Veiligheidsraad - in te nemen. Tai Wan (Formosa) kan als iedere andere staat gewoon lid van de VN zijn. Dat de Verenigde Naties in de huidige politieke verhoudingen hun werk ten aanzien van de internationale veiligheid slechts kunnen verrichten op basis van het beginsel van het veto-recht in de Veiligheidsraad, moet ons inziens vooralsnog als de enige reële mogelijkheid worden erkend.

B. De tegenstelling Oost-West

De vrees voor de aantasting van de eigen politieke en economische invloedssfeer heeft in het verleden tot dikwijls kunstmatig opgevoerde vijandigheid geleid tussen Oost- en West-Europa. Deze 'koude oorlog' is een steeds meer aflopende zaak, naarmate het besef sterker wordt dat de wezenlijke belangen van de betrokken machtsblokken parallel lopen. Deze ontwikkeling wordt door de PSP toegejuicht, voor zover zij het oorlogsgevaar vermindert en voor zover zij gepaard gaat met een zekere liberalisatie binnen de machtsblokken.

Van de verbetering van het politieke klimaat dient gebruik gemaakt te worden om te bereiken:

1. Een regeling van hangende kwesties tussen Oost- en West-Europa op een Europese veiligheidsconferentie.
2. Samenwerking op economisch en sociaal gebied tussen EEG, EVA en Comecon, met het doel het rijke Europese potentieel in dienst te stellen van de hulp aan achtergebleven gebieden. Uitdrukkelijk dient vooropgesteld te worden dat deze samenwerking niet de handhaving mag inhouden van bestaande barrières tegen andere landen,

- noch mag leiden tot het opwerpen van nieuwe barrières.
3. Een uitwisselingsprogramma op grote schaal, op het gebied van wetenschap, onderwijs, radio- en tv-programma's, lectuur en andere culturele en recreatieve aangelegenheden; vakbeweging en jeugdorganisatie enz.

C. De twee Duitslanden

Voor de Europese veiligheid is de oplossing van de zogeheten Duitse kwestie van groot belang. Als eerste stappen naar de regeling van dit vraagstuk dient de Duitse Bondsrepubliek 1) de DDR als zelfstandige staat te erkennen, 2) bovendien de huidige grenzen van Polen, Tsjecho-Slowakije en de Sowjet-Unie rechtens te aanvaarden. Dit houdt onder andere de erkenning van de Oder-Neissegrens als westelijke grens van Polen in, en het afzien van het alleenvertegenwoordigingsrecht voor geheel Duitsland. Deze erkenningen dienen onvoorwaardelijk te geschieden en geen onderwerp van onderhandeling te vormen. Aan de abnormale situatie in Berlijn kan pas definitief een einde komen, indien een regeling getroffen is voor de betrekkingen tussen de DDR en de Bondsrepubliek.

De Nederlandse bijdrage tot de oplossing van het vraagstuk van de twee Duitslanden is onder andere de erkenning van de DDR de jure, en de erkenning van de Oder-Neissegrens. Nederland dient de toekenning van medezeggenschap aan de Bondsrepubliek over nucleaire wapens krachtig tegen te werken, evenals de toekenning van enig recht van inspraak in atomaire aangelegenheden.

D. De tegenstelling Rijk-Arm

Het verschil in welvaartsniveau tussen de noordelijke (rijke) en de zuidelijke (arme) landen wordt van jaar tot jaar groter. Op grond van menselijke solidariteit en om het dreigende oorlogsgevaar te verminderen, dient zeer veel bijstand aan de achtergebleven gebieden te worden verleend. In het algemeen verdient multilaterale hulp de voorkeur boven bilaterale bijstand, daar de laatste vorm vaak aan politieke voorwaarden is gebonden. Bovendien leidt bilaterale hulp er vaak toe, dat projecten in het hulpont-

vangende land ingekapseld worden in het economisch systeem van het hulpverstrekende land. Multilaterale hulp dient verstrekt te worden binnen het kader van de VN. De ontwikkelingshulp dient bij voorkeur verleend te worden aan landen die er een effectief gebruik van maken, zoals voor de verbetering van onderwijs, gezondheidszorg en landbouw en voor het scheppen van condities die industrialisatie mogelijk maken.

Door de toenemende schuldenlast van de arme aan de rijke landen wordt de terugvloeiende stroom kapitaal steeds breder. Teneinde het hoofd te bieden aan deze noodlottige ontwikkeling moet alle bijstand in de vorm van giften verleend worden. Voor zover er nog aflossingen en rente voldaan moeten worden, dienen deze bedragen gestort te worden in de ontwikkelingsfondsen van de VN.

De Nederlandse regeringen dienen zich permanent positief op te stellen bij hulpverlening op het gebied van het bevolkingsvraagstuk (geboortenregeling).

De Nederlandse regering moet een wezenlijke bijdrage leveren aan de noodzakelijke hervorming van de handelsbetrekkingen tussen de arme en de rijke landen. De PSP is van oordeel dat de rijke landen bereid moeten zijn een fonds te financieren, waaruit de achtergebleven landen volledig vergoeding krijgen voor de nadelen die voor deze landen voortvloeien uit een eventuele verslechtering van de ruilvoet. (Lagere grondstoffenprijzen - hogere prijzen voor industrieproducten.) Indien de overige rijke landen in deze richting niet wensen mee te werken, zal Nederland zelf een dergelijk fonds in het leven moeten roepen voor zijn handel met de arme landen. De Nederlandse regering dient te voorkomen dat er in het noorden economische blokvorming optreedt die de positie van het zuiden benadeelt.

De Nederlandse bijdrage in de ontwikkelingshulp dient afhankelijk gesteld te worden van de groei van de nationale economie. Onder de huidige omstandigheden lijkt een bijdrage van 2% van het nationale inkomen voor Nederland een redelijk minimum. Behalve in rampsituaties is hulpverlening in de vorm van voedselzendingen slechts dan verantwoord, indien deze bijstand een begeleiding vormt

van structurele hervormingen in het ontvangende land. Zolang de dienstplicht nog niet is afgeschaft, dienen dienstplichtigen en erkende gewetensbezwaarden, die zich beschikbaar stellen voor tewerkstelling in achtergebleven gebieden, volledig vrijgesteld te worden.

E. De kolonisatie en apartheid

De discriminatie van enige bevolkingsgroep dient met de meeste klem van de hand te worden gewezen. Dit betekent ten aanzien van zuidelijk Afrika (Zuid-Afrika, Zuidwest-Afrika, Angola, Rhodesië, Mozambique) afwijzing van de huidige overheersing door een blanke minderheid. De PSP bepleit dat aan alle inwoners van de betrokken gebieden gelijke politieke rechten onvoorwaardelijk verleend worden. In de overgangsfase kunnen maatregelen getroffen worden met betrekking tot het garanderen van de rechten van gekleurde en blanke minderheden. Elk uitstel in dezen maakt de kans op het uitbreken van een rassenoorlog groter.

De PSP neemt de volgende standpunten in:

1. Inzake de kwestie-Rhodesië wordt een effectieve boycot afgekondigd. De boycottende landen dragen de kosten van hun actie gezamenlijk. Het doel van de economische sancties is het tot stand brengen van een regering die het vertrouwen van de meerderheid van de bevolking geniet.
2. Nederland vaardigt onmiddellijk een verbod uit tot uitvoer van alle oorlogsmaterieel naar Zuid-Afrika, Portugal en Rhodesië. Voorts werkt Nederland mee aan de voorbereiding van een effectieve, in VN-verband te organiseren boycot van Zuid-Afrika. Nederland dringt langs elke nog openliggende weg aan op het realiseren van een conferentie van alle bevolkingsgroepen in Zuid-Afrika, inclusief de vertegenwoordigers van de zogenaamde verboden organisaties (plan-Foot), teneinde de apartheidspolitiek te beëindigen.
3. Aan de bevrijdingsfronten van Angola, Mozambique, Portugees Guinee, Zuidwest-Afrika en Rhodesië wordt politieke en economische steun toegezegd. Er wordt hulp geboden aan slachtoffers van apartheid en koloni-

satie, met name juridische bijstand, bij voorkeur in het kader van de VN.

4. Zuidwest-Afrika dient aan het gezag van de Republiek van Zuid-Afrika onttrokken te worden en gesteld te worden onder trustschap van de Verenigde Naties.

F. Zuidoost-Azië

De oorlog in Vietnam is voortgekomen uit scherpe economische en sociale tegenstellingen. De niet-representatieve Zuidvietnamese regeringen, voor hun bestaan geheel afhankelijk van buitenlandse hulp, missen elk contact met de bevolking. Een definitieve beëindiging van het conflict kan slechts gebaseerd zijn op de opheffing van de sociaal-economische tegenstellingen en op de vorming van een regering die het vertrouwen geniet van de gehele bevolking. De PSP beschouwt het optreden van de Verenigde Staten in het Vietnamese conflict als agressie. De eerste stap naar de oplossing van het Vietnamese conflict is de definitieve en onvoorwaardelijke stopzetting van de bombardementen op Noord-Vietnam. Als volgende stappen kunnen dienen:

1. De beide voornaamste strijdende partijen (USA en Zuidvietnamese Bevrijdingsfront) sluiten een wapenstilstand, waarbij het terugtrekken van alle buitenlandse troepen overeengekomen wordt.
2. De interne problemen van Zuid-Vietnam worden door de Zuidvietnamese groeperingen zelf opgelost.
3. Vertegenwoordigers van Noord- en Zuid-Vietnam stellen de procedure ter hereniging van Noord en Zuid vast.
4. Een internationale vredesconferentie formuleert garanties met betrekking tot de tussen Noord en Zuid gemaakte afspraken over
 - a. de eenheid van het land
 - b. de niet-gebondenheid van geheel Vietnam aan enig machtsblok, inhoudende het afzien van enige militaire en politieke inmenging door andere landen.
5. De Verenigde Staten nemen op zich alle door hen aangerichte schade te vergoeden. Bij internationale projecten op het gebied van ontwikkelingshulp moet Vietnam bijzondere aandacht krijgen.

Aan de strijd in Laos dient een eind gemaakt te worden door een regeling van bovenstaande aard.

Teneinde te voorkomen dat in Zuidoost-Azië, met name in Thailand, nieuwe oorlogen van het type Vietnam ontstaan, dienen alle landen af te zien van elke militaire steun en inmenging. Ten aanzien van de veiligheid in Zuidoost-Azië is de opheffing van de Zuidoostaziatische Verdragsorganisatie (ZOAVO) geboden.

Naar het massale bloedbad in Indonesië moet een onderzoek ingesteld worden door een internationale commissie, die verslag uitbrengt aan de Verenigde Naties. Aan de hand van het uitgebrachte rapport zoeken de Verenigde Naties met Indonesië naar wegen om dergelijke moordpartijen te voorkomen. Nu Indonesië zich bij verdrag verplicht heeft aan Nederland een zogenaamde schuld van 600 miljoen te voldoen, dient Nederland dit bedrag via de VN voor hulp aan Indonesië te bestemmen.

G. Diversen

Voor het Midden-Oosten dient een stabilisatieplan in het leven geroepen te worden, waarbij het bestaan van de staat Israël een onbetwistbaar uitgangspunt dient te zijn. De kwestie van de Palestijnse vluchtelingen dient te worden geregeld, mede door een tegemoetkomende houding van Israël. De boycot tegen Israël moet beëindigd worden. Een speciaal steunfonds voor de ontwikkeling van de Arabische landen moet worden ingesteld, teneinde de welvaartsverschillen in het Midden-Oosten op te heffen.

De toetreding van Spanje en eventueel van Portugal tot de EEG dient te worden afgewezen, daar dit zou inhouden dat de ondemocratische tendenties in de EEG verder versterkt zouden worden.

Democratiserende tendenties en sociale revoluties in de landen van Latijns-Amerika dienen niet door het ingrijpen van de Verenigde Staten verhinderd te worden, al dan niet onder de dekmantel van Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS). Met name dient een Amerikaans optreden afge-

wezen te worden zoals dat in het verleden heeft plaatsgevonden in Guatemala, Cuba en de Dominicaanse Republiek. Parlementen van internationale organen worden rechtstreeks gekozen en moeten beschikken over werkelijke bevoegdheden. Dit geldt met name voor het Europese Parlement.

3. Internationale veiligheid

A. Algemeen

Naarmate de massale vernietigingsmiddelen steeds meer worden geperfectioneerd, wordt het duidelijker dat de internationale veiligheid niet gewaarborgd kan worden met militaire middelen. Nu de voorraden atoomwapens zich steeds meer ophopen en incidenten met atoomwapens niet op zichzelf staan (zoekgeraakte atoombommen bij Palomares, Spanje), kan gesteld worden dat de bewapening reeds in vreedstijd een bedreiging van de veiligheid en van het leven op aarde vormt. Indien onverhoopt een conflict mocht uitbreken, zullen de omstandigheden elk van de partijen dwingen om als eerste tot de aanval over te gaan, zodat het verschil tussen aanvaller en verdediger wegvalt. Weliswaar vindt reeds gedurende twintig jaar overleg over ontwapening plaats, maar de opvoering van de bestaande bewapening en de ontwikkeling van nieuwe wapens is daardoor allerminst gestuit. De ontwapeningsgesprekken beperken zich voornamelijk tot kernwapens; het overleg over de biologische en chemische wapens is nauwelijks op gang gekomen, aangezien controle op produktie en verspreiding daarvan vrijwel onmogelijk is.

De PSP is van mening dat het streven naar algemene volledige ontwapening gestimuleerd kan worden door eenzijdige stappen. De onderstaande denkbeelden van de PSP daaromtrent kunnen naar onze mening echter ook voor diegenen, die uit willen gaan van de gedachte van een 'evenwicht in de militaire krachtsverhoudingen', geheel of gedeeltelijk aanvaardbaar zijn.

1. Ten behoeve van de internationale veiligheid is het treffen van ontspannende maatregelen geboden; daartoe behoort de ontmanteling van alle militaire bases in het buitenland, alsmede het treffen van regionale ontwapen-

- ningsmaatregelen die evenwel de totale ontwapening niet in de weg mogen staan.
2. De nucleaire landen verplichten zich tot het sluiten van een verdrag dat de verspreiding van kernwapens verbiedt (non-proliferatieverdrag); deze landen verklaren plechtig, niet als eerste gebruik te maken van atomaire wapens, alsmede een duidelijk begin te maken met de afschaffing van kernwapens. Tevens verklaren de niet-nucleaire landen - eventueel in de vorm van afspraken per werelddeel - dat zij afzien van vervaardiging, vervoer, bezit, opslag en ontwikkeling van kernwapens.
 3. Het kernstopakkoord van augustus 1963 wordt uitgebreid met het verbod van ondergrondse kernproeven. Frankrijk en de Chinese Volksrepubliek ondertekenen als nucleaire machten het kernstopakkoord.
 4. Op korte termijn wordt een Europese veiligheidsconferentie belegd. De plannen tot demilitarisatie van Midden-Europa (Poolse ontwapeningsplannen-Rapacki/-Gomulka) zullen op deze conferentie hoge prioriteit hebben.
 5. Bij verdrag wordt het gebruik van de ruimte voor alle militaire doeleinden verboden.
 6. De Noordatlantische Verdragsorganisatie (NAVO) en het Pact van Warschau worden opgeheven. Dit kan onder andere bevorderd worden doordat landen aan weerszijden van het 'Gordijn' zich bij overeenkomst tot uittreding verbinden.
 7. Iedere mogendheid ziet af van enige inmenging in staatkundige verhoudingen buiten haar grondgebied.
 8. Het gebruik van biologische en chemische wapens wordt bij verdrag verboden. De VN oefent, bekleed met sanctionele bevoegdheden, op de naleving van dit verdrag scherpe controle uit.
 9. Ieder land ontwerpt een uitgewerkt plan voor zijn nationale en regionale ontwapening, dat in het kader van de VN ingepast wordt in het plan tot totale ontwapening.
 10. Nederland levert een bijdrage aan de ontspanning door uit de NAVO te treden. De defensiebegroting van Nederland wordt met 1 miljard verminderd. De dienstplicht wordt afgeschaft. Atoomkoppelen en buitenlandse troepen worden uit Nederland verwijderd.

11. Nederland stelt een ministerie van ontwapening in.
12. Alle instellingen die zich in Nederland bezighouden met het onderzoek ten behoeve van de vrede, worden van overheidswege gesteund en ingeschakeld bij het ontwerpen van de blauwdruk voor nationale en regionale ontwapening en bij het ontwikkelen van alternatieven voor militair geweld.

B. Economische aspecten

1. De bewapeningswedloop vormt niet alleen in zijn direct politieke betekenis een bedreiging voor de vrede - ook in zijn specifiek economische gevolgen levert hij een vergroting op van de nucleaire en niet-nucleaire oorlogskansen.
2. De meer dan 600 miljard gulden per jaar aan militaire uitgaven vormen een verspilling die overeenkomt met zeker 2/3 van het nationaal inkomen van de gezamenlijke ontwikkelingslanden (rapport economische gevolgen van ontwapening, VN).
3. De bewapeningswedloop die aan iedere kant met veiligheidsargumenten wordt verdedigd, kost aldus in directe zin tallozen het leven. Ook de wapenen die (nog) niet worden gebruikt, zijn dodelijk.
4. Een uittreden uit de NAVO door Nederland en een eventueel eenzijdig beginnen met de ontwapening zou ons land niet alleen politiek maar ook economisch gunstige mogelijkheden bieden tot het leveren van belangrijke bijdragen aan het scheppen van de structurele voorwaarden voor een werkelijke internationale rechtsorde.
5. In de kapitalistische landen oefenen industrieën die grote winstbelangen hebben terzake van de bewapeningsuitgaven voortdurend druk uit om die uitgaven omhoog te brengen en ontwapeningsstrevingen te belemmeren (daarbij soms gesteund door in die bedrijven werkzame arbeiders).
6. De structuurhervormingen, die bij ontwapening tot stand moeten komen, kunnen in een socialistisch economisch bestel relatief gemakkelijker worden verwezenlijkt door het aanbrengen van de nodige wijzigingen in de economische planning - in een kapitalistisch stelsel

zouden de nodige structuurveranderingen een vergaande overheidsbemoeiing en leiding vereisen (vgl. herstructurering van Limburg).

7. Wat ons land betreft, zouden daarbij zodanige maatregelen voorzien dienen te worden dat de totale bestedingen een voldoende omvang zouden behouden om de totale productiecapaciteit volledig te benutten. Het rapport terzake van de VN verschaft hiertoe waardevolle richtlijnen.
8. De gedachte dat algehele ontwapening zou (moeten) leiden tot ernstige werkloosheid miskent volledig de onbegrensdeheid van de zinvolle toepassingsmogelijkheden van de nu voor verspillingsdoeleinden aangewende productiecapaciteit. Zouden de andere mogelijkheden ooit uitgeput raken - hetgeen vooralsnog geenszins aan de orde is - dan is werktijdverkorting altijd een betere situatie dan verspilling van arbeid (en kapitaal).
9. Indien de miljarden die nu aan bewapening worden besteed zelfs maar ten dele worden gebruikt voor systematische steun aan ontwikkelingsprogramma's, dan zou dit voor vele miljoenen mensen kunnen betekenen: betere levenskansen, minder kindersterfte, verlossing uit het analphabetisme, beëindiging van de armoede, een begin van sociale zekerheid.
10. Een dergelijk kleiner worden van de kloof tussen de rijke en de arme landen is namelijk alleen mogelijk door een ongekende vergroting van de ontwikkelingshulp. Het voortduren van, respectievelijk het meedoen aan de bewapeningswedloop maakt zulks vooralsnog onmogelijk.
11. Werkelijke oplossingen zijn alleen denkbaar door het tot uitvoering brengen van grootscheepse investeringsprogramma's in de ontwikkelingslanden.
12. Bovendien behoort een belangrijk deel van de door ontwapening vrijkomende gelden gebruikt te worden voor het zo snel mogelijk beëindigen van de bestaande schuldenpositie van de ontwikkelingslanden.
13. Een Nederlandse regering die het streven naar ontwapening ernstig neemt, dient dan ook een grondige studie op te zetten van de economische mogelijkheden en noodzakelijkheden die dit voor ons land zou inhouden. In een dergelijk kader zou de Nederlandse bijdrage aan een intense activering van de ontwikkelingshulp een centrale plaats moeten verkrijgen.

INHOUD

Waar het om gaat bij de verkiezingen	1
De eisen van de P S P, samengevat in hoofdstukken ...	23
1. Binnenlandse politiek	23
algemeen	24
lonen, uitkeringen, secundaire arbeidsvoorwaarden.	25
de landbouw.....	27
de middenstand	28
Verdere aspecten van de nationale samenleving	30
het wonen.....	30
de ruimtelijke ordening	32
verontreiniging van het leefmilieu	34
gezondheidszorg.....	35
verkeer	38
radio en televisie.....	39
pers	39
cultuur en recreatie	39
onderwijs en vorming	41
economie	42
de rechtsorde	45
2. Buitenlandse politiek.....	48
de verenigde naties	49
de tegenstelling oost - west	50
de twee Duitslanden.....	51
de tegenstelling rijk - arm	51
kolonisatie en apartheid	53
zuidoost-azië	54
diversen.....	55
3. Internationale veiligheid.....	57
algemeen	57
economische aspecten.....	59